

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
katedra Speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TERAPEUTICKÉ PŘÍSTUPY CHIROFONETIKY APLIKOVANÉ V
LOGOPEDICKÉ INTERVENCI U OSOB S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ
SCHOPNOSTÍ**

**THERAPEUTIC APPROACHES OF CHIROPHONETICS APPLIED IN SPEECH
THERAPY IN PERSONS WITH DISABLED COMMUNICATION CAPABILITY**

Miroslav Rubáš

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.
Studijní program: Speciální pedagogika (B7506)
Studijní obor: B SPPG (7506R002)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Terapeutické přístupy chirofonetiky aplikované v logopedické intervenci u osob s narušenou komunikační schopností potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Novém Sedle u Lokte, 15.června 2020

Autor této práce by chtěl především poděkovat své vedoucí práce za velkou ochotu, otevřenost, trpělivost a pečlivost s jakou vedla a napomáhala posunout tuto práci ke zdárnému závěru. Dále je nutné poděkovat všem, kteří byli ochotni s autorem spolupracovat na plnění práce. V neposlední řadě si poděkování také zaslouží manželka autora za své pochopení, pomoc a důvěru.

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na terapeutické přístupy chirofonetiky, terapii užívající tahů vzdušných forem hlásek na pokožce klienta, kterou je možné využít v rámci logopedické intervence u osob s narušenou komunikační schopností. Práce propojuje vědecký, lingvisticko-logopedický pohled na jazyk a řeč s pohledem, který zastává chirofonetika. Snahou práce je zpracovat a osvětlit přístupy chirofonetiky pro užití v logopedické intervenci. Cílem práce je zjistit, zda se terapeutické přístupy chirofonetiky aplikují a využívají v logopedické intervenci u osob s narušenou komunikační schopností. Na to navazující dílčí cíle pak sledují další informace o této formě terapie a jejím širším využití v logopedické intervenci. Jako hlavní výzkumná metoda byl zvolen dotazník, doplněný o rozhovory a pozorování.

KLÍČOVÁ SLOVA

chirofonetika, logopedická intervence, logos, narušená komunikační schopnost, terapie řeči a dotykem, vzdušné formy hlásek

ABSTRACT

The work is focused on therapeutic approaches of chiophonetics, therapy usings trokes of airy forms of voices on the client's skin, applied in speech therapy intervention in people with impaired communication skills. The work connects the scientific linguistic-speech therapy view of language and speech with the view held by chiophonetics. The aim of this work is to elaborate and illuminate approaches of chiophonetics for use in speech therapy intervention. The aim of the work is to find out whether therapeutic approaches of chiophonetics are applied and used in speech therapy intervention in people with impaired communication skills. Subsequent partial goals then follow further information about this form of therapy and its wider use in speech therapy intervention. The main research method was a questionnaire supplemented with interviews, observations and author translations.

KEYWORDS

Air sound forms, chiophonetic, impaired communication ability, logos, speech therapy intervention, therapy trough speech and touch

Obsah

6	Člověk a komunikace	9
6.1	Člověk a řečová komunikace	11
13.1	Osoba s narušenou komunikační schopností.....	20
13.2	Kategorie narušené komunikační schopnosti.....	21
20	Logopedická intervence.....	23
21	Terapeutické přístupy u osob s narušenou komunikační schopností.....	24
22	Chirofonetika - terapie řeči a dotykem.....	25
22.1	Chirofonetika – její vznik a vývoj.....	27
22.2	Filosofické pozadí.....	32
22.3	Tři pilíře.....	37
22.4	Řeč jako umění pohybu.....	40
22.5	Vzdušné formy hlásek.....	42
26.1	Terapeut mezi hláskou a klientem.....	47
27	Využití prvků chirofonetiky v logopedické intervenci.....	49
27.1	Cíl práce.....	49
30.1	Metody a realizace výzkumného šetření	50
30.2	Interpretace získaných údajů.....	52
31.1	Dílní závěry a doporučení.....	67
33	Závěr.....	69
37	Přílohy.....	74

Úvod

Úcta k slovu, to je první požadavek pro práci na sobě, jímž může být člověk vychován k zralosti - myšlenkově, citově i mravně.

Úcta k slovu - k jeho používání s nejpřísnější péčí a v neúplatné vnitřní lásce k pravdě -, to je také podmínka růstu pro každé společenství a celý lidský rod. - Zneužívat slovo znamená mít neúctu k lidem. Podminovává to mosty a otravuje prameny. Vede nás to nazpátek po dlouhé cestě vývoje lidstva. (Dag Hammarskjöld in Dostal, 2007)

Tato bakalářská práce je zaměřená na terapii s názvem chirofonetika, která není příliš rozšířena a jedná se o metodu dosti mladou. Její počátky sahají do 70. let minulého století. Její počátky byly nejvíce spojeny s narušenou komunikační schopností, a z tohoto důvodu byla také vytvořena. Její rozšíření do jiných odvětví speciální či léčebné pedagogiky, byly až v pozdějším období.

Práce se proto zaměřuje pouze na chirofonetiku a její původní oblast zájmu, tedy osoby s narušenou komunikační schopností. V úvodu teoretické části, než se práce soustředí na samotnou terapii, je obšírně zpracováno téma logopedie. Autor se pokusil o rozšíření pohledu na jazyk a řeč za běžné hranice pojmů, jelikož si je vědom, že pro správné uchopení chirofonetiky je toto nejdůležitější. Dále se práce dotýká hlavních témat moderního vědního oboru logopedie: osob s narušenou komunikační schopností, samotnou narušenou komunikační schopností, logopedickou intervencí a dalšími, které zpracovává s užitím nejnovějších odborných publikací. Po vymezení všech nadřazených pojmů se v závěru teoretické části věnuje samotné chirofonetice. Je zmiňován její vznik, vývoj, historie v ČR, její filosofické pojetí řeči a slova a působení samotné terapie v praxi.

Pro její uchopení a následné užívání je důležité mít povědomí o pozadí této metody terapie. Více než u kterékoliv jiné metody se zde lze v diskuzi dostat k názorové rozepři o jejím pozadí, avšak ne o samotné terapii, její aplikaci a aplikovatelnosti, díky čemuž by mohla být chirofonetika znehodnocena. Výše zmíněné pozadí chirofonetiky se nazývá antroposofií, neboli duchovní vědou. Není v možnostech této práce zabývat se jejím

rozbořem či akceptováním a potvrzením její pravdivosti moderní přírodní vědou. Tato práce se pouze pro své vlastní pole působnosti musí dotýkat vývodů antroposofie.

Empirická část si kladla za cíl popsat metody chirofonetiky z pohledu možného využití této metody či jejích prvků v logopedické intervenci. V rámci výzkumného šetření byly použity tři výzkumné metody, a to: dotazník, rozhovor a m. zúčastněného (přímého) pozorování. Součástí práce je tak zpracovaný polostrukturovaný dotazník pro klinické logopedy, dotazník pro chirofonetiky, rozhovor s vedením Chirofonetické asociace v ČR a osobní autorův náhled do vzdělávání a praxe této nejen řečové terapie.

6 Člověk a komunikace

„*Ve světě všechno souvisí navzájem.*“ (Sovák, 1986, s.21)

Lidé se mohou dorozumívat různými způsoby, ale tím nejdokonalejším prostředkem dorozumívání je mluvená řeč. „*Ta je totiž nejen nástrojem dorozumívání, ale také podkladem myšlení, které s řečí těsně souvisí. Neboť myšlení se vyvinulo na podkladě řeči a řeč se vyvíjí s rozvojem myšlení*“ (Ohnesorg, 1974, s13). Myšlenky a kultura se v raných obdobích lidstva šířila především mluvenou řečí.

Člověk, stejně jako každá živá bytost, i každá buňka živé bytosti, je nucen a schopen komunikace. Člověk je tedy tvorem společenským. Termín *komunikace* je používán v mnoha různých vědních disciplínách jako pojem, ale *komunikace* nemá v literatuře jednotnou definici. Vybíral (2000) dodává, že vyčerpávající definice mezilidského komunikování, jež by zahrnula všechny aspekty, všechny potencionální proměnné a možné roviny významu a dopadu zřejmě není možná (Vybíral, in Klenková 2000).

Je tedy nutno si uvědomit, že je mnoho možných úhlů pohledu na tento pojem. Z pohledu logopedie znamená komunikace (z lat. *communicatio*, které lze chápat ve významu spojování, sdělování, ale také přenos, společenství, participace) obecně lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. „*Komunikace významně ovlivňuje rozvoj osobnosti, je důležitá v mezilidských vztazích, je prostředkem vzájemných vztahů. V nejširším slova smyslu lze komunikaci chápat jako symbolický výraz interakce, tj. vzájemné a oboustranné ovlivňování mezi dvěma nebo více systémy. Znamená současně přenos informací, které jsou prostředkem ovlivňování subjektů na komunikaci se podílejících.*“ (Klenková, 2006, s.25)

Samotná komunikace je tedy téměř všude přítomná a je zastřešujícím pojmem pro mnoho rozličných oblastí lidského života. "*Mezilidské komunikace je víceúrovňový jev*" (Neubauer, 2018 s.35) a tento význam získala komunikace díky jazykovědnému a neurofyziologickému výzkumu. Z tohoto důvodu se stal tento pojem náhradou za dříve užívané a méně obsáhlé pojmy *jazyk* a *řeč*. Komunikace však tyto dva pojmy zahrnuje a

pro pochopení jejího víceúrovňového procesu je potřebné rozlišení jazykového systému od zprostředkujících modalit řečové komunikace.

Proto se v moderní logopedii hovoří o užším pojmu řečová komunikace, který vychází z přijetí psycholingvistické koncepce, snažící se o syntézu kognitivních a jazykovědných přístupů k procesu mezilidské komunikace, a z respektu k jedinečnosti obsahu tohoto pojmu. (Neubauer, 2018)

6.1 Člověk a řečová komunikace

Samotnou práci tedy nadále bude zajímat jen úsek pojmu komunikace, a to komunikace řečová. Dle Sováka (1986); je to vývojově nejvyspělejší jev mezilidské komunikace. Tento prostředek komunikace se v posledních letech dostává do oblasti stále vyššího zájmu biologických i společenských věd. (Škodová, in Lechta 2011) Jelikož její osvojení je nutnou podmínkou k dosažení základního vzdělání a k pozdějšímu celoživotnímu rozvíjení osobnosti.

Samotná řečová komunikace zahrnuje také širokou paletu činností. Neubauer se zmiňuje o hlavním způsobu mezilidské komunikace a její automaticnosti. I přesto (nebo možná právě proto) stále existuje mnoho aspektů řečové komunikace, které nejsou dostatečně prozkoumány. (Neubauer, 2018) Dále uvádí, že řeč každého jedince je výslednicí složité souhry organických a sociálních faktorů. Tedy každý člověk je nejen jejím uživatelem, ale též tvůrcem a nositelem. Řečová komunikace je na jedné straně ovlivněna unikátním komplexem anatomických a fyziologických vlastností artikulačního aparátu – velikostí tvarem a vzájemným postavením artikulačních orgánů, jejich hybností a podobně. Na straně druhé si každý mluvčí osvojuje jazykový systém prostředí, v němž vyrůstá – akcent, dialekt, sociolekt.

V tomto místě je třeba vymezit pojem řeč, a následně s tím související a neoddělitelný pojem jazyk. *Řeč* (Klenková, 2006) je charakterizována třemi podstatnými rysy, a to předně tím, že si jí její uživatel není vědom, obvykle se skrze ni soustředujeme na to, co se v řeči říká. Řeči jako takové si dospělý člověk všimne teprve tehdy, když narazí na nějakou nesnáz v normálním a hladkém "fungování" jazyka. Podle různých autorů však o ní děti, na rozdíl od dospělých, ovšem dobře vědí a dovedou si s ní proto také hrát. Za druhé je pro řeč charakteristické, že patří do "oblasti my". Řeč je to, co umožňuje rozhovor a vytváří společenství. A za třetí svou univerzálností: na rozdíl od signálů není omezena na žádnou domluvenou oblast významů ani na to, co je právě přítomné, nýbrž může a musí vyjadřovat úplně všechno. To co nelze řečí vyjádřit, nemůžeme ani myslet, musíme tedy přece jen nějaké řečové vyjádření hledat (či jiný druh komunikace). Jde tedy o její

provázanost s myšlením. A právě hledání výrazu tvoří tak významnou část lidské kultury v básnictví, ve filosofii, v náboženství i ve vědě.

Patzlaff (in Zinke 2003) však dovoluje nahlédnout na řeč ještě šireji. Především, jak on sám uvádí, je řeč více než komunikace. Patzlaff píše o jazykovědě, která si zvykla nevidět v lidském jazyce nic jiného než zprostředkovatele mezi odesilatelem a příjemcem. Toto chápání, které vzniklo již v 19. století, má jednu důležitou konsekvenci: pokud jde jenom o obsah, který má být zprostředkován (*transportován*), pak nemá toto vyslovené slovo žádný zvláštní význam, protože by tato informace mohla být zprostředkována také jiným médiem. Které médium se použije, je pro informaci lhostejné, ale v žádném případě není médium lhostejné pro dítě, které se musí do světa řeči teprve dostat.

Protože, jak dále Patzlaff uvádí, jenom skrze slovo, kterým se na dítě mluví, může dítě dosáhnout svého lidství, a to v pravém slova smyslu. Přitom nejde v první řadě o přenos informací, ale o mnohem důležitější činnost. Jedná se o vývoj nejrůznějších pohybových funkcí těla a jejich souhry, od prvního dne života, začínaje od očí a rukou, přes vzpřímení, stání, chůzi až k jemné motorice rukou a prstů. Závěrem celého vývoje pohybu je artikulace, jako souhrn nejkomplicovanějších pohybů těla. (Patzlaff, in Zinke 2003)

Jazyk je v logopedii vnímán jako soustava zvukových a druhotných dorozumívacích prostředků znakové povahy, která schopná vyjádřit veškeré vědění a představy člověka o světě, a také jeho vlastní vnitřní prožitky (Klenková, 2006). Rozdílnost řeči a jazyka je tedy v tom, že řeč je výkonem individuálním a jazyk je jevem a procesem společenským. Jazyk může být chápán jako schopnost ovládat a používat jistý symbolický vyjadřovací systém, jazykovou kompetenci od řeči či promluvy jako skutečného použití, aktualizace této schopnosti.

Moderní filosofie k tomuto dodává, že jazyk je nanejvýš složitý předmět. Člověk má schopnost z obrovské a v každém případě konečné zásoby slov za použití relativně malého počtu syntaktických pravidel vytvářet nekonečný počet vět. Právě tato schopnost jazyka je nejdůležitějším bodem, který má teorie jazyka vysvětlit. (Störig, 2000)

Vědy zabývající se řečovou komunikací

Řečovou komunikací se zabývající vědy, se označují souhrnným pojmem jazykové vědy. Pouze o logopedii se nedá říct, že by to byla svou podstatou ryze jazyková věda (viz.dále v textu).V této podkapitole budou krátce popsány ty vědy, které se dotýkají svým výzkumem či praxí obsahu chirofonetiky.

Lingvistika

Název pochází z latinského *lingua* (jazyk) a její překlad do češtiny by tedy mohl znít jazykověda. Avšak tento název je dosti zkreslující a oklešťující. Věd zabývajících se jazykem je totiž mnoho a české slovo jazyk je zavádějící termín. Lingvistika se soustřeďuje na současný stav jazyků, na problematiku výstavby jazykového systému ve všech jeho plánech (zvukovém, mluvnickém, lexikálním, syntaktickém) a na fungování jazykového systému. Disciplíny, které se z lingvistiky vyvinuly jsou i *fonetika* a *fonologie* (viz. níže). Dále lingvistika zkoumá sociální podmíněnost jazykových jevů, úlohu jazyka v mezilidské komunikaci i jeho vliv na utváření osobnosti člověka. (Hůrková, 2017)

Fonetika

Samotný název *fonetika* je odvozen od řeckého slova *fóné* (hlas, zvuk lidské řeči) (Ohnesorg, 1974) Tradiční definice fonetiky je, že se zabývá zvukovou stránkou lidské řeči. Moderní pojetí vědního oboru fonetika se ale zabývá všemi aspekty řečové komunikace. Výrazně tedy překračuje čtyři základní pohledy na řeč, kterými jsou *artikulační* (tvorba řeči), *akustický* (její fyzikální vlastnosti), *percepční* (vnímání) a *fonologický* (z hlediska jazykového systému). Dnes se fonetika stala také interdisciplinárním oborem a často se hovoří o řečových vědách, které ty zahrnují i pohled psychologický, pragmatický, technologický a další. (Fonetický ústav FF UK, 2015)

Fonologie

Fonologie, je vědní disciplína velmi blízká fonetice. Zabývá se také zvukovou stránkou řeči, ale a to především, funkcí hlásek a jiných zvukových vlastností jazyka. Fonologie studuje systém zvukově rozlišovacích jednotek a pravidla jejich užívání, a to v celku komunikačního systému. V úvahu bere jak mluvčího, který sdělení kóduje, tak posluchače, který sdělení dekóduje a interpretuje. (Krčmová, 2018)

Logopedie

Název této vědy byl vytvořen ze dvou řeckých slov, *logos* (slovo) a *paidea* (výchova).

Logopedie je dnes pojímána jako vědný obor interdisciplinární, tedy propojující různé vědní obory a využívající jejich poznatků. Situuje se mezi vědy přírodně-společenské a empiricko-normativní.

Jejím předmětem zkoumání je člověk užívající řečovou komunikační schopnost a mající tuto schopnost narušenou. Lechta (2011) dále poukazuje, že termín *zkoumání zákonitostí vzniku* narušené řečové komunikace se váže k logopedické diagnostice a termín *eliminace* poruch řečové komunikace zase k terapii, která na diagnostiku navazuje. Jako třetí část logopedického působení je uváděná logopedická prevence. Logopedie se však také zabývá narušenou řečovou komunikací z hlediska jejích příčin, projevů a následků.

Na závěr je třeba doplnit pohled Neubauera (2018), který staví do středu logopedických snah člověka s poruchou řečové komunikace, jemu na dosah vkládá obor logopedie s klinickou logopedií a tyto obklopuje pěti oblastmi, které vysílají své poznatky a působení do oblasti poznání a pomoci lidem s poruchami řečové komunikace. Jsou to jazykověda, medicína, pedagogika, psychologie a komunikační vědy. (Neubauer, 2018)

Jazyky světa

Ještě než se práce dotkne jazykových věd, fonetiky a fonologie, jak jsou chápány v užším působení, je zde důležité přihlédnout k typologii a univerzáliím světových jazyků. Neboť to může dopomoci k chápání chirofonetiky v širším, obecném pojetí. Chirofonetika je totiž přes veškeré odlišnosti v řeči jednotlivých národů vesměs po celém světě realizována stejným způsobem. Z toho důvodu je nutné tuto podobnost popsat v případě různých světových jazyků.

Duběda (2005) uvádí, že prohlásíme-li za universum našeho pozorování množinu všech jazyků světa, zjistíme na jedné straně zarážející podobnosti (např. existenci dosti stabilní a závazné zvukové podoby, slabičnou strukturu a s ní spjatý kontrast mezi samohláskami a souhláskami, vyjadřování postojů a emocí pomocí atd.), na druhé straně neméně zarážející odlišnosti (mlaskavky v afrických jazycích, funkční využití tónu k rozlišení slovního významu v některých asijských jazycích atd.) Vědecký přístup ke srovnávání jazyků je

založen na ideji rovnosti a všímá si jak rysů společných, tak specifických. Proti výroku C. Hagége (Duběda, 2005) (o odlišnosti světových jazyků) můžeme snadno namítnout, že nás jazyky světa neméně fascinují tím, jak jsou si podobné.

Dnes je známo, že na Zemi existuje nejméně 5000 jazyků, nepočítaje v to mrtvé jazyky a dialekty. Více než tato rozmanitost je filosoficky zajímavější fakt, že všem těmto jazykům jsou společné určité charakteristické rysy, tzv. jazykové univerzálie. (Duběda, 2005) Kassin (2012) k tomu dodává, že navzdory různorodosti jednotlivých jazyků se lingvisté domnívají, že z vnějšího pohledu hovoří všichni lidé jednou řečí. Příčina spočívá v tom, že všechny jazyky mají shodné vlastnosti.

Podle světového internetového zdroje The Ethnologue, je rozložení živých jazyků podle kontinentů následující (viz. Tabulka 1):

Kontinent	Počet jazyků	Populace
Evropa	288	741 002 200
Asie	2 300	4 376 884 105
Afrika	2 143	1 195 667 795
Austrálie a Pacifik	1 306	39 803 720
Severní a Jižní Amerika	1 060	996 212 940
Celkem	7 097	7 349 570 760

Tab.č.1 Počet jazyků a populace podle kontinentů

(David a kol., 2018)

Historická jazykověda

Tuto podkapitolu je nutné uvést, a to z důvodu chápání jazykověd v průběhu historie, která se odráží na dnešním pojetí jazyka a může ho doplňovat.

Genealogická klasifikace u jazyků je složitější, neboť se vyvíjejí nepozorovaně a naše vědomosti o jejich historii jsou omezené. Dnes převládá teorie polygenetická, počítající s vícero nezávislými ohnisky vzniku jazyka. Před dříve udávanou teorií monogenetickou.

Podrobnější studium světových jazyků a historie jazykovědy poodhalí ještě více fakt, že se nemusí přímo jednat o vývoj vzestupný. Jones (1786) pronesl jako první tento názor. Sestupný a nikoliv vzestupný vývoj lidské řeči a myšlení je jednoznačným a prokazatelným fenoménem lidské historie posledních tisíciletí.

První zemí, kde došlo ke zrodu skutečné lingvistiky byla Indie, nejpozději v 1. tis.př.n.l. Kozák (2014) ve svých překladech ze sanskrutu opakovaně uvádí, že sám vznik i stavba nejstarší dochované lidské řeči, védštiny, stojí plně na filosofické duchovní bázi. Dle jeho mínění celá tato nejstarší lidská řeč vyjadřovala a velebila duchovní podstatu všeho živého a poukazovala na sekundární vznik všeho hmotného. Dále poukazuje na poli lingvistiky na jev, že v případě *vývoje* lidské řeči svědčí naprosto všechno o opaku evoluce. Srovnávání staré latiny s jejími dnešními románskými potomky dopadne stejně jako srovnávání staré řečtiny s novou či sanskrutu s hindí.

Fonetika a fonologie

Další jazykové vědy, které byly výše zmíněny jsou fonetika a fonologie zabývající se především zvukovou stránkou jazyka, funkcí jednotlivých hlásek a fyziologií řeči. Bližší nahlédnutí k tomuto tématu je důležité, jelikož samotná chirofonetika staví na poznání fonetiky a fonologie, celou svou terapii.

Fonetika rozdělila řeč na nejnižší stavební jednotky, atomy řeči, nazývané se *hlásky* (fonémy). Tyto fonémy se skládají do morfémů, které již mohou nést nějaký význam a dále na slova, věty, promluvy.

7 Fyziologie řeči a sluchu

Zvuky lidské řeči, a to nejen hlásky, jsou tvořeny mluvními orgány. Tyto orgány jsou členěny do tří složek, podle svého užití.

8 1. složka - dýchací (respirační)

Orgán, který dodává proud vzduchu pro tvorbu hlásek, jsou plíce společně s mohutným svalem bránice. (Ohnesorg, 1985) Primární funkce orgánů respiračních je dýchání. Jejich užití pro tvoření hlasu je sekundární, sekundární funkce je tu pozměňená, tedy doba výdechu je mnohem delší než při funkci primární. (Klenková, 2006)

9 2. složka - hlasová (fonační)

Vzduchový proud na své cestě průdušnicí proudí do *hrtanu* (larynx), ve kterém prochází fonačním ústrojím, kde vzniká základní tón hlasu. Základem kostry hrtanu jsou chrupavky a klouby. Vně i uvnitř hrtanu je uloženo svalstvo. Hlasové vazy spolu s okolním svalstvem a se sliznicí, která je pohyblivá, tvoří symetrické valovité útvary, nazývané se *hlasivky* (plicae vocales). Hlasový orgán je anatomicky jedním z nejsložitějších orgánů v lidském těle. Jeho funkce je velmi složitá a může proto být jemně diferencovaná. (Ohnesorg, 1985)

Teprve při průchodu rezonančními dutinami nad hrtanem je základní tón obohacen a zesílen svrchními tóny a hlas nabývá lidského zabarvení.

Hlasivky samotné tedy hlas nevydávají, ale hlas vzniká teprve periodickým kmitáním vzdušného sloupce nad hlasivkami. (Ohnesorg, 1985)

10 3. složka - artikulační (modifikační)

Modifikační složku tvoří rezonanční dutiny nad hrtanem, které jsou tři: ústní (orální), nosní (nazální) a hrdelní (laryngální). V těchto dutinách se vydechovaný proud vzduchu (znělý či neznělý) proměňuje, dostává osobní zabarvení a zde také vznikají různé charaktery jednotlivých hlásek. (Klenková, 2006)

Nejdůležitější, dutina ústní se dá obměňovat nejrozmanitějším způsobem. Kostěnou stavbu ústní dutiny tvoří pohyblivá spodní a nepohyblivá horní čelist. Stejně tak strop dutiny ústní je kostěný, tvořený *tvrdým patrem* (palatum), jež pokračuje svalovým útvarem *měkkého patra* (velum), jež je zakončeno *čípkem* (uvula). Spodina dutiny ústní je složena z měkkých částí a nachází se v ní orgán pro artikulaci nejdůležitější, *jazyk* (lingua). (Od něhož, jak ve slovanských i románských jazycích, je označení i pro systém řeči.) Vchod do ústní dutiny tvoří štěrbina retní, ohraničená kruhovitým svalem *rtů* (labia). (Ohnesorg, 1985)

Druhá dutina je dutina nosní, která není proměnlivá a není vždycky zapojena do artikulace. Je-li do artikulace zapojena dutina nosní, dodává tím nosové zabarvení. Pro tuto nazálnost je rozhodujícím faktorem měkké patro.

Třetí je dutina hrdelní (hltanová), která se také podílí na vytváření rezonančních tónů. Přestože dutina hltanová není tak proměnlivá jako dutina ústní, rezonance v ní vznikající jsou pevnou součástí zvukové podstaty jednotlivých hlásek.

Všechny mluvní orgány se podílejí na tvorbě zvuků jazyka a tato činnost se nazývá *artikulace*. (Ohnesorg, 1985)

11 Tvoření zvuků řeči

Z pohledu akustického i fyziologického se hlásky rozlišují na *samohlásky* (vokály) a *souhlásky* (konsonanty). Duběda (2005) udává, že v procesu geneze jazyka se stabilizoval kontrast mezi souhláskami a samohláskami, jenž je důsledkem existence slabik. Všechny jazyky světa znají kontrast mezi souhláskami a samohláskami, stejně jako znají princip slabičnosti.

12 Samohlásky (Vokály)

Samohlásky jsou tvořeny proudem vzduchu, který prochází rezonančními dutinami volně. V naprosté většině případů jsou to znělé segmenty, vystupující jako centrální části slabik. Na půdě slabiky vynikají svou větší amplitudou a vzhledem ke svému periodickému charakteru jsou nositelkami základní frekvence. Samohlásky mají svou typologii a své univerzálie ve světovém měřítku, např. nejčastějším a základním vokalickým systémem je systém 5:0 (pět vnějších samohlásek a žádná vnitřní). (Duběda, 2005)

13 Souhlásky (Konsonanty)

Souhlásky jsou tvořeny proudem vzduchu, který musí překonávat nějaké překážky při průchodu dutinami. Patří k nim rty, zuby, čelisti, tvrdé patro, měkké patro a jazyk. Jejich činnost či nečinnost dává vznik různým druhům hlásek a dle tohoto se také odborně rozlišují. Souhlásky jsou dále segmenty kladené do artikulační, akustické i systémové opozice se samohláskami. Při jejich artikulaci vzniká na některém místě vokálního traktu struktura, jež má typicky větší stupeň než u samohlásek. Ukazuje se, že v případě souhlásek není snadné vyčlenit, jako v případě samohlásek, univerzálně platný základní podsystém, jenž by se stal výchozím předmětem analýzy a díky němuž by se klasifikace omezovala na menší počet hledisek. (Duběda, 2005)

13.1 Osoba s narušenou komunikační schopností

Než se práce zaměří ke kategoriím narušené komunikační schopnosti a k logopedické intervenci, je nutné zmínit to nejzásadnější na celém procesu. A to, jak se zmiňuje Lechta (2011), je *holistický přístup* v logopedii. Tedy v první řadě by nemělo jít o narušenou komunikační schopnost, ale o *člověka s narušenou komunikační schopností*. Člověka, který má být dle Lechty vnímán, jako biopsychosociální bytost včetně jejich specifických potřeb a specifík jejího životního prostředí. Zásadním principem v logopedické praxi by tedy mělo být *překonání komunikační bariéry*. Tedy znovu poukaz na lidskost v celém procesu. Tento moderní přístup v logopedické intervenci je velmi blízký přístupu v chirofonetice, která staví na vnímání člověka jako trojčlenné bytosti dle anthroposofie.

13.2 Kategorie narušené komunikační schopnosti

Tato kapitola se bude zabývat pouze kategoriemi narušené komunikační schopnosti, o kterých je známo že využívají terapeutické přístupy chirofonetiky. Budou popsány základní projevy a poznatky, které se uvádějí v odborné literatuře.

14 Vývojová dysfázie

Specificky narušený vývoj řeči, jinými slovy vývojová dysfázie, je narušená komunikační schopnost, řadící se k vývojovým poruchám. Projevuje se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené. K poruše dochází poškozením raně se vyvíjející centrální nervové soustavy. (Klenková, 2006) Toto narušení je chápáno jako systémové a zasahuje receptivní i expresivní složky řeči v různých jazykových rovinách. Vývojová dysfázie může být dominujícím příznakem, ale také je možné zaznamenat nerovnoměrný vývoj celé osobnosti. Často se projevuje jako součást deficitů v oblasti jemné motoriky, grafomotoriky, paměti či pozornosti. (Lechta, 2011)

15 Mutismus

Mutismus se definuje jako ztráta schopnosti verbálně komunikovat. Jedná se o nepřítomnost nebo ztrátu řečových projevů, která také není podmíněna organickým poškozením centrálního nervového systému a také žádným organickým poškozením mluvidel. Jeho problematika je rozsáhlá a zasahuje nejen do oboru logopedie, ale také jiné vědní obory, jako psychiatrii, psychologii a foniatrii. V psychiatrii je získaná psychogenní nemluvnost chápána nejčastěji jako součást depresivního syndromu. V současnosti se často uvádí elektivní mutismus - mluvní negativismus, nebo-li výběrová nemluvnost vůči určité osobě, skupině, prostředí.

16 Kaktavost (balbuties)

Kaktavost definoval Lechta (1995) jako "syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickými nedobrovolnými specifickými pauzami, narušujícími plynulost procesu mluvení a tím působícími rušivě s ohledem na komunikační záměr." Jedná se o syndrom s mnoha symptomy a ovlivňujícími faktory. Charakteristickým příznakem však zůstává

"nedobrovolné a nekontrolovatelné narušení fluence řečového projevu" (Lechta, 2011, s 239).

17 Dyslalie

Dyslalie, dříve nazývaná patlavost, je nejčastěji se vyskytující druh narušené komunikační schopnosti. Dyslalie je porucha samotné artikulace, při které je narušena výslovnost jedné hlásky nebo celé skupiny hlásek. Termínem „dyslalie“ Klenková (2005) označuje několik propojených úrovní mluvené řeči. Především je to úroveň fonetická, která se vztahuje na používání jednotlivých hlásek. Fonologická úroveň je poruchou zasažena v plynulosti řeči, když jsou jednotlivé hlásky ovlivňovány předcházejícími, nebo následnými hláskami, nebo důsledkem pauzy, přízvuku, melodie, rytmu.

18 Dysartrie

Dysartrie je porucha, nebo více poruch motorické realizace řeči vznikající při organickém poškození centrální nervové soustavy. Dysartrie je nejtypičtějším narušením schopnosti artikulace. Při níž jsou postiženy v různém rozsahu i další základní modalities motorické realizace řeči, tj. respirace, fonace a rezonance. Nejtěžší stupeň dysartrické poruchy se nazývá anartrie, ta se projevuje naprostou neschopností verbální komunikace.

Dysartrie a anartrie mohou vzniknout jako vrozené vady nebo následky perinatálního poškození nervového systému, nejčastěji u dětí s dětskou mozkovou obrnou. Také jsou získány během pozdějšího období života nejrůznějšími neurologickými onemocněními. (Klenková, 2005)

19 Symptomatické poruchy řeči

Symptomatické poruchy řeči jsou poruchy komunikačních schopností provázející jiné, povětšinou dominantní postižení, nemoc, či poruchu. "Narušená komunikace může být v celkovém obrazu dominantní, nebo může být symptomem jiného, dominantního postižení, onemocnění, či poruchy." (Klenková, 2005, s184)

Nejčastějšími symptomatickými poruchami řeči patří narušená komunikační schopnost u dětí s dětskou mozkovou obrnou (DMO) a narušená komunikační schopnost u jedinců mentálně retardovaných, či ve spojení s autismem.

20 Logopedická intervence

"A své poslání plní logopedie nejlépe a nejefektivněji, pokud „drží za ruku“ člověka a je pomáhající profesí." (Neubauer, 2018, s.35)

Práce se nyní přibližuje k samotné terapii, avšak ještě před tím je nutné stanovit v jakém rozsahu, v jakém širším procesu se každá řečová terapie nachází.

Logopedická intervence je zastřešujícím názvem pro veškeré aktivity logopeda. Zahrnuje činnosti diagnostiky, terapie a prevence. Cílovou skupinou logopedické intervence jsou lidé jakéhokoli věku, u nichž se vyskytuje narušená komunikační schopnost (Lechta, 2011).

Logopedickou intervenci musí zajišťovat odborníci, tedy logopedi. V České republice poskytují logopedické služby tři rezorty. Logopedickou intervencí se zabývají pracoviště rezortu ministerstva zdravotnictví, rezortu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a rezortu ministerstva práce a sociálních věcí. Logopedi také působí v nestátním sektoru. (Klenková, 2006)

Kliničtí logopedi musí poskytovat péči pouze ve zdravotnickém zařízení (v ambulanci či v lůžkovém zařízení). Jedinou výjimku tvoří poskytování péče imobilním pacientům v domácím prostředí na základě doporučení lékaře. (AKL, 2020) Logopedická péče o děti i dospělé je ve zdravotnictví hrazena ze zdrojů zdravotních pojišťoven. Na základě doporučení lékaře a po předložení platného průkazu pojištěnce. Je také možné, že zdravotnické zařízení nemá smlouvu s určitými pojišťovnami. V tomto případě si hradí péči pacient sám. (AKL, 2020)

21 Terapeutické přístupy u osob s narušenou komunikační schopností

Tuto kapitolu je nejvhodnější začít slovy Lechty: "*Středobodem pozornosti terapeuta není pouze narušená komunikační schopnost, ale člověk s narušenou komunikační schopností...*" (Lechta, 2011, s 17)

Terapie narušené komunikační schopnosti plní jednu z klíčových úloh v logopedické intervenci. Pokud je logopedie vnímána jako *emancipující mladá věda*, tak jak o ní hovoří stoupenec emancipačního trendu (Lechta, 2011), se svými právy a povinnostmi, musí být její terapeutické přístupy neustále zdokonalovány, rozšiřovány a musí zahrnovat i oblasti, které doposud nepatřily do její sféry zájmu. Jedná se o tzv. *holistický přístup* k terapii, kde namísto zaměření se pouze na poruchu řeči, se hovoří o osobě s narušenou komunikační schopností. Terapie tedy musí být *interdisciplinární* (Braun, 1999, in Lechta 2011), tedy musí být schopná se ke každému případu stavět individuálně a přiměřeně využívat poznatků jednotlivých vědních oborů, které přiléhají k logopedii.

Cílem terapie narušené komunikační schopnosti, jak ji formuloval Lechta (2011), je v nejširším slova smyslu eliminovat, zmírnit nebo alespoň překonat narušenou komunikační schopnost. Jedná se zde tedy o aplikaci teorie komunikačních bariér, které je třeba překonávat.

Cíle logopedické terapie se realizují v rámci *terapeutického programu* (Meyerová, 1998, in Lechta, 2011), tedy plánu, kterým logoped vede klienta k eliminaci či zmírnění narušené komunikační schopnosti.

Logopedická terapie se dále rozlišuje dle jejích metod a aplikace na danou narušenou komunikační schopnost. Jedná se o metody stimulující, korigující a reedukující. (Lechta, 2011) Terapii je nutné hodnotit z hlediska její účinnosti, efektivnosti a účelnosti.

Terapie narušené komunikační schopnosti lze rozdělovat dle mnoha dalších aspektů (např. dle formy, druhu, zaměření atd.), avšak možná právě díky pohledu na ní samotnou jako emancipující mladou vědu, dnes není možné sjednotit všechny aspekty.

22 Chirofonetika - terapie řeči a dotykem

Na tomto místě je vhodné, dříve než práce nastíní teoretické poznatky chirofonetiky a o chirofonetice, vložit citát jejího zakladatele. Tímto vhodným způsobem tak otevřít rozlehlou oblast zabývající se tvořením hlásek řeči v plné šíři, jakou jí příkládal Alfred Baur: "*Kdo si neosvojí cit pro to, co zde působí jako vůle, zůstanou mu hlásky pouhými příznaky ve službách signálního systému.*" (Baur, 2007, s 130)

Nyní, po kapitolách rozlišujících všeobecnou působnost terapie chirofonetiky, se práce dostává ke svému hlavnímu bodu. První je nutné vymezit tuto terapii z hlediska výše uvedených faktorů. Dále bude nutné popsat její vznik, rozvoj v ČR i ve světě a také neoddělitelnou osobu objevitele a průkopníka této terapie. Poté se práce zaměří na její nosné pozadí, osvětlení pojmu *logos* jak je v chirofonetice vnímán a tři nosných pilířů celé terapie. Po ujasnění si jaké oblasti lidského poznání nejvíce terapii formují, bude možné nahlédnout na hlavní rysy, průběh terapeutického sezení a další faktory, které jsou s touto terapií spjaté.

Chirofonetika je z hlediska formy terapií individuální, opakující se, může být také intenzivní nebo i intervalová, dle klienta a druhu narušené komunikační schopnosti. Z hlediska druhu je to terapie relaxační (rekreační), při které klient není nucen být aktivní; dále rodinná, jelikož je nutná spolupráce s alespoň jedním z rodičů klienta dětského věku, či blízkého příbuzného. Z hlediska zaměření se může jednat jak o terapii kauzální, zaměřenou na odstranění narušené komunikační schopnosti, tak také symptomatickou, zaměřenou na redukci projevů narušené komunikační schopnosti. A též při jejím zařazení do celkové intervence, v souladu s jinými terapiemi, jako součást holistické terapie.

V praxi se především jedná o doplňkovou terapii, která bývá na doporučení znalého logopeda přidružena k užívanějším formám logopedické intervence. Chirofonetiku je složité zařadit dle její metody, jelikož svým přístupem může zaujmout postavení jak terapie stimulační, korigující tak i redukující.

Svou funkcí se však zcela vymyká běžnému chápání terapie narušené komunikační schopnosti. Je to hned z několika důvodů. Hlavním důvodem je na první pohled zarážející skutečnost, že terapeut nepracuje přímo s mluvenou řečí, ale pokouší se stimulovat řeč

pomocí jiných smyslových orgánů (viz. níže). Dalším důvodem je jistě fakt, že tato terapie sice vznikla jako terapie stimulující řeč, následně však začala být užívána nejen u jiných narušených komunikačních schopností, ale také u jiných druhů postižení.

Chirofonetika bývá často zaměňována za druh masáže, jelikož vzdušné formy hlásek se provádějí tahy na zádech klienta. Dle Strenkové (2009) je léčebná metoda založená na paralelním tažení hlásky a její artikulaci. Každý tah hlásky napodobuje tvar fyziologické cesty výdechového proudu při vyslovování samotné hlásky. Klient leží zcela nehybně a uvolněně na lehátku a terapeut provádí tahy jednotlivých hlásek přímo na jeho zádech (dodatečně nohou, rukou atd.) Hlásky se doplňkově také promlouvají, aby bylo zesíleno jejich působení. Tahy jedné hlásky se mohou několikrát opakovat, nebo se hlásky obměňují v různých chirofonetických řadách. Termín "chirofonetická řada" je výběr několika konsonant a k nim doplněných vokálů, které jsou vybírané přímo pro daného klienta. Řady hlásek, jejich počet, druh, místa tahů a další specifika jednotlivého ošetření se stanovují dle diagnostiky narušené komunikační schopnosti a také dle osobnosti a rozpoložení klienta. Cílem terapie je zprostředkovat klientovi zážitek z řeči na jeho substitučním orgánu (kůži), když jsou primární řečové orgány dysfunkční. Chirofonetika z tohoto důvodu patří k multisenzorickým metodám. Je také vnímána jako metoda alternativní, s celostním působením na lidský organismus. (Strenková, Majerová in Hájková, 2009)

Celé pojetí chirofonetiky se vztahy k tvorbě tahů vzdušných forem hlásek, je součástí výuky ve čtyřletém studiu chirofonetiky. Více bude popsáno v další části práce a dále sledováno v rámci výzkumného šetření v empirické části.

22.1 Chirofonetika – její vznik a vývoj

Alfred Baur - objevitel a zakladatel terapie

Alfred Baur se narodil 31. srpna 1925 ve Welsu v Rakousku. Matka mu dala velkou slovní zásobu díky básním, písním a říkankám. A od otce zdědil svůj zájem o moderní techniku. Ve čtyřech letech smrtelně onemocněl na tyfus, a to zapříčinilo, že nějakou dobu ztratil schopnost mluvit. Během druhé světové války se sotva osmnáctiletý Alfred přihlásil k Luftwaffe, kde dostal náležitýho výcviku. Na začátku roku 1945 byl převelen k infanterii blízko Berlína. Stal se ruským zajatcem v blízkosti Frankfurtu nad Mohanem.

Díky šťastným okolnostem, na rozdíl od jeho kamarádů, nebyl transportován do Ruska, ale mohl se po válce ještě roku 1945 vrátit domů. Po skončení války studoval Alfred Baur germanistiku a historii a v této době se seznámil s antroposofií. Nejvíce ho zaujaly přednášky profesora O. J. Hartmanna v Graz, zde se taky setkal na jedné z pedagogicko-antroposofických pracovních skupin se svou pozdější ženou, Ilse Schmid. Alfred Baur promoval s tématem práce: *Krise ve vývinu dítěte a dospívajících s příklady z autobiografií.*

Po studiu pracoval po tři roky v Haus Hohenfried, v Sonnenhofu ve švýcarském Arlesheim a následně v nizozemském Zeist. Roku 1953 dostal příležitost pracovat jako léčebný pedagog v rámci *orgánu péče o mladistvé* v Linci. Na to navazovala možnost se vzdělat v logopedickém oboru. Po dlouhá léta pracovali Alfred Baur jako léčebný pedagog a jeho žena jako doktorka ve společné praxi. Z práce s dětmi vznikala řečnická cvičení a rýmy, které byly zveřejněny v různých knihách (Die Finger Tanzen, Bli bla blu, Fliessend sprechen aj. - všechny pouze v němčině, v ČR jsou často užívány na Waldorfských školách ve výuce německého jazyka - pozn. autora).

Ve své nezveřejněné autobiografii píše Alfred Baur: *"V roce 1972 jsem měl v péči tříletého chlapce, který vůbec nemluvil, přestože slyšel velmi dobře. Vyvinul jsem na základě dlouhých zkušeností s nemluvicími metodu, která vedla k cíli. Na zádech jsem mu maloval formy, které se tvoří při proudění vzduchu v ústech při mluvení hlásek. S tím jsem měl*

šťestí: chlapec začal mluvit. S tím jsem měl v praxi úspěch i s několika podobnými případy." (Schulz, 2016, s 14)

Alfred Baur (2007) ve své knize s názvem: Léčebná síla hlásek a vliv Loga, popisuje jak po prvních úspěších přicházeli další pacienti nejen s narušenou komunikační schopností, ale také s dětskou mozkovou obrnou, kombinovaným postižením, a dalších. Baurem vyvinutá metoda byla i zde účinná, a to nejen k navození řeči, ale na celkové zlepšení stavu klientů. Během 9 let, které strávil v institutu logopedie, od vzniku metody až po odchod do penze přicházelo mnoho především dětských klientů, kteří potřebovali podporu pro navození řeči. Část z klientů byla velmi nízkého věku, aby mohla podstoupit a spolupracovat při běžné logopedické intervenci a druhá skupina byla tvořena klienty s hlubokým postižením, tedy také neschopných spolupráce. Ještě při Baurově praxi se účinnost chirofonetiky prokázala i u koktavosti, i přes těžkou ovlivnitelnost této vady řeči.

Od roku 1974 do roku 1976 Alfred Baur přednášel po různých německých městech o "*metamorfóze řečových orgánů jako základu duchovně nauky o hláskách*". A 7.února.1976 při přednášce ve Freiburgu byli přítomni lidé, kteří měli zájem o chirofonetiku a chtěli se ji učit. Tímto začal první kurz chirofonetiky. Především v oblasti léčebné pedagogiky (myšlena je tu léčebná pedagogika jak ji formuloval Rudolf Steiner) byl zájem stále narůstající. Nová terapie byla zavedena v mnohých waldorfských školách. Léčebné pedagogy většinou trápily naprosto jiné nemoci a poruchy než ty, s nimiž se chirofonetika zabývala při narušené komunikační schopnosti. Těžká mozková poškození, autismus, epilepsie, těžká psychotická onemocnění atd. V důsledku toho se ukázalo, že chirofonetika může podstatným způsobem pomáhat jako podpůrná terapie v léčení vnitřních onemocnění, např. astmatu, poruch spánku, menstruačních a zažívacích potíží. V továrně, v níž se v důsledku jednostranného zatěžování dělníků objevovala funkční poškození páteře a zádového svalstva, zavedli s úspěchem chirofonetiku. Chirofonetikou byla tedy rozšířena nejen terapie vad řeči, ale přispívá také významným způsobem i ke zvládnutí jiných problémů současné doby. (Baur, 2007)

Alfred Baur zemřel 2. února 2008. Chirofonetika se dnes praktikuje a vyučuje po celém světě.

Vývoj chirofonetiky v ČR

Historie chirofonetiky v ČR sáhá až do roku 1990, tedy letošní rok je to již 30 let. Během této doby se formovaly první kurzy v Písku, postupně se *Škola chirofonetiky* přesouvala do jiných měst dle jejího vedení. Také vznikl spolek s názvem *Chirofonetická asociace*, který sdružuje absolventy chirofonetického vzdělání. Níže jsou vypsána nejdůležitější fakta z historie chirofonetiky, tak jak byla vypsána a rozdělena do šesti etap, Evou Mílkovou.

1. etapa – Písek 1990 – 1995

V červenci 1990 se konal v Písku první chirofonetický kurs. Karel Samec zajišťoval technické podmínky a vytvořil zázemí pro studenty. První kurz vedl sám Alfred Baur v doprovodu manželů Zuzákových, kteří byli pověřeni vedením školy chirofonetiky v ČR. (8 studentů obhájilo svou závěrečnou práci.)

2. Písek 1995 – 2003

Alfred Baur povolal lektory chirofonetiky z německy mluvících zemí. Musela být započata úprava studia na české poměry. V roce 2003 se A. Baur zúčastnil kurzů v ČR naposledy. Vedením školy chirofonetiky pověřil Evu Mílkovou. (8 studentů obhájilo svou závěrečnou práci.)

3. Písek – Lázně Bělohrad 2003 – 2007

Přechodné období Škola chirofonetiky přesídlovala do Lázní Bělohrad. Příchod Petra Mílka do lektorského kolegia. Roku 2007, za přispění sponzorského daru, byla přeložena a vytisknuta učebnice chirofonetiky do českého jazyka (A. Baur - Léčebná síla hlásek a vliv loga). (3 studenti ukončili vzdělání.)

4. Lázně Bělohrad 2007 – 2015

Kurzy byly zcela v Lázních Bělohrad. Roku 2008 dojížděli poslední německy mluvící studenti do Školy chirofonetiky. (14 studentů dokončilo studium.)

5. Lázně Bělohrad – Javorník 2016 – 2019

Poslední změna ve vedení Školy chirofonetiky, dnes pod vedením manželů Vršanových. V současnosti probíhaly kurzy v MŠ v Hronově. (16 studentů ukončilo vzdělání)

6. Nejbližší budoucnost (Mílková, 2019)

Vývoj chirofonetiky ve světě

V každé zemi světa, ve které je více působících chirofonetiků, jsou tyto sjednoceni pod chirofonetickou asociací, která mívá vnější odlišné formy zřízení (spolek, sdružení atd.), dle dané legislativy příslušného státu. Každé dva roky se koná mezinárodní setkání chirofonetiky, na kterém jsou seznámeni reprezentanti jednotlivých zemí a také škol chirofonetiky. Zde jsou vyměňovány postřehy z praxe, řešeno další ubírání chirofonetických škol apod.

Praktikující chirofonetici a jejich státní asociace jsou také mezinárodně sdruženi pod Světovou chirofonetickou společností (WACH - Weltweite Arbeitsgemeinschaft Chirophonetik). Nejvýraznější zastoupení má chirofonetika v Německu (kde je registrováno přes 80 chirofonetiků). Dále se praktikuje v mnoha dalších evropských zemích, v Rakousku, Švýcarsku, České republice, Holandsku, Anglii, Skandinávii, Finsku, Itálii, Rusku, Slovensku a Španělsku. Řízením osudu se dostala i do tak vzdálených zemí jako je Brazílie, Austrálie, Nový Zéland. (WACH, 2019)

Chirofonetika a její uznání

Chirofonetika jako nová a vyvíjející se forma terapie je samozřejmě nucena vydobýt si uznání jak na poli veřejném, odborném tak legislativním. V mnoha zemích Evropy i ve světě je již legislativně ochráněna, a zahrnuta různou formou mezi odborné druhy terapie. V ČR chirofonetická asociace stále pracuje na tom, aby mohla být chirofonetika také vedena v legislativě. Hledá se však její ideální vymezení. Vytvářejí se normy, aby mohlo dojít k zapsání do rejstříku norem.

"Protože chirofonetika svou podstatou nastupuje zcela novou cestu, není konkurentem ve vztahu k ostatním terapiím. Je v souladu se snahami, které vznikají především v antroposofické oblasti. V mnoha případech se ukázalo, že je může úspěšně doplnit." (Baur, 2007, s 337)

22.2 Filosofické pozadí

Nezbytné pro uchopení chirofonetiky a její snahy je poodstoupit od samotné její činnosti a zaměřit se nejprve na filosofické pozadí, které ji formovalo. Je důležité v tomto místě nahlédnout do pestrosti výkladu pojmu *logos* v historii, dále pak jazyka a řeči, abychom se v moderním slova smyslu znovu dostali k pojmu *logos*. Práce tak nečiní z žádného jiného důvodu, než aby osvětlila tento pojem a poukázala na jeho zásadnost v chirofonetické praxi. Je vhodné porovnat moderní přístup k jazyku v logopedii a chirofonetice a srovnat s vnímáním jazyka z pohledu historické jazykovědy.

Logos I

Od doby, kdy se ve starověkém Řecku poprvé v lidské historii objevili milovníci moudrosti, tedy první filosofové, potýkali se mimo jiné s pojmem *logos*. Tedy tím co umožňuje porozumění, uchopení a přehlédnutí světa. Samotné slovo *logos* je obtížně přeložitelné do moderních jazyků, tedy ani nemůžeme naprosto pochopit jeho smysl. Běžně bývá přeloženo jako řeč, slovo, řád, smysl slova - ale všechny jeho významy společně určují, že svět je místo prostoupené rozumným řádem, vesmírným rozumem, na němž člověk jako bytost rozumná a myslící může participovat. (Pelcová, 2001)

Zmínka o *logu* je poprvé ve filosofii u řeckého filosofa *Herakleita z Efesu* ve spisu *Zkušenost a řeč*. Ten se v originálu zachoval pouze útržkovitě a jeho výroky a ideje zaznamenaly jeho současníci, odpůrci či pokračovatelé. Pro tuto práci jsou především zajímavé úryvky, ve kterých přímo zaznívá termín *logos*: "*Meze psyché nenalezneš, i kdyby ses vydal po každé cestě - tak hluboký má logos.*"

Herakleitos ve svých zlomcích kritizuje soudobou řeckou společnost - *Anthropoi*, že nedokáže vystoupit ze stínu na rovinu rozpravy, jež vyžaduje filosofie - nedovede naslouchat *logu*. Hérakleitos se tedy radikálně rozešel s lidovou a homérskou věroukou prohlášením, že *psyché* živého člověka má svůj *logos*, který je "hluboký" a "sám se rozrůstá" a jehož odhalení vyžaduje ze strany příslušného jedince rozsáhlé průzkumy. Pro každého jedince je tu tedy stanoven úkol, poznávání, intelektuální snažení, jež se zdaří až tehdy, když daný jedinec procitne k "*bdělosti*" a začne chápat svět kolem sebe, a také v sobě a když se naučí naslouchat náležitěmu jazyku či rozmluvě, *logu*. (Pokorný, 2009)

Dalším filosofem, který se dotýká pojmu logos je *Platón*. Ve své *Ústavě* sděluje požadavek na výchovu dětí, která by dle jeho názoru měla začínat muzikou, a tedy schopnosti naslouchat harmonii kosmu, fysis i polis. Muzika neměla za cíl vyučovat hudbě, zpěvu, či hře na nástroj, ale vzdělávat duši ke vnímání krásy a harmonii.(Pelcová, 2001)

Třetím antickým myslitelem není nikdo jiný než Aristoteles, u kterého je třeba vyzvednout definici člověka jako *zoon logon echon*, tedy bytosti mluvící a rozumějící. Člověk je tedy bytostí, která je obdařena schopností naslouchat řádu světa, jeho harmonii. Lidé v antice byli přesvědčení, že kosmos hraje, zní nebo dokonce souzní s člověkem.

Dále je důležité nevyhnout se pojmu *logos* v křesťanském světle kde, jak bylo výše zmíněno, bylo užito tohoto pojmu vzcně v knize knih, Bibli, v Novém zákoně, Janově evangeliu: "*Na počátku byl Logos*".

V témže světle se chopil pojmu *logos* svatý Ambrož (Trevír - Milano, 340- 397n.l.) ve svých kázáních: "*Vystupme na vysokou horu, prosme Boží slovo (logos - dále jen Boží slovo, dle českého překladu), aby se nám ukázalo ve své podobě a nádheře, by se posílilo, dobře prospívalo a kralovalo... Nezjeví se ti poznání tajemství, neodhalí se ti, jaká podoba a jaká krása je v Božím slově skryta, ale Boží slovo ti bude připadat ve své tělesné podobě bez podoby, bez krásy...I když jej však považuješ jen za člověka, ale věříš ,že se zrodil z panny, krůček za krůčkem ti začne napomáhat víra, že se narodil z Ducha Božího - začínáš vystupovat na horu. Začneš-li spatřovat, jak na kříži vítězí nad smrtí a přitom nezahyne, uvidíš-li, že se země zachvěla, slunce zmizelo z dohledu, po zemi se zatmělo očím nevěřících...jako by se otevřely hroby jeho těla zalité světlem kříže - vidíš-li toto tajemství, vystoupils na vysokou horu, a patříš na docela jinou slávu Slova.*" (Vopřada, 2015, s 96)

Zde je zajímavé sledovat, jak se pojem *logos* ztotožňuje či prostupuje s pojmem *Kristus*. A *logos* i zde u prvních otců církve měl stále velmi podobný význam jako v antice. Řeč, která operovala s tímto pojmem (latina) byla stále ještě živým jazykem, a tak tento pojem zahrnoval mnohem více než v dnešním úzkém pojetí.

Jazyk ve filosofii

Následující kapitola již neobsahuje pojem *logos*, jelikož moderní filosofie se oprošťuje od starých, vžitých pojmů, a také hledá v současných živých jazycích výstižnější termíny. Není však od věci všimnout si velké podobnosti s předchozím.

Störig (2000) ve své knize *Malé dějiny filosofie*, kterou téměř zakončuje kapitolou *Jazyk* píše, že v průběhu 20. století se jazyk stal jedním z ústředních témat filosofie. Někteří pozorovatelé říkají že, se stal ústředním tématem vůbec. Filozof Hamann vyjádřil zjednodušeně svou tezi, že od kritiky poznání musíme přijít ke kritice řeči. Další z filozofů osvícenec Herder potvrzuje svou tezi, že rozum je vázán na řeč, že je v podstatě jazykový, a tím je vázán na zkušenost, dějiny, zájem. (Störig, 2000)

Antropologie je podle Humboldta středem filosofie a její, a tím i Kantova základní otázka zní: Co je člověk? Člověk je však člověkem jen skrze řeč. Řeč je dle Humboldta médium, v němž člověk myslí, žije a cítí. Každý člověk si osvojuje svět a orientuje se v něm skrze řeč. Svět člověka je stále prostředkován skrze řeč. Jazyk není pro Humboldta nic pevného, je neustále v pohybu, *energia*, žije v podstatě jen v živém mluvení jednotlivého člověka. (Störig, 2000)

O posunutí jazyka do středu filosofie se nejvíce zasadil filozof Ludwig Wittgenstein. Především jeho pojem jazyková hra, byl vřele přijat. Dle Wittgensteina existuje analogie mezi jazykem a dosti složitou hrou (např. šachy). Mluvčí operuje se slovy a větami obdobně jako hráč s figurkami, a to podle určitých, předem daných pravidel, s nimiž musejí být obeznámeni oba účastníci. Wittgenstein dále uvádí, že náš rozum je uvězněn v omylech a svodech řeči a dalším úkolem lidstva je zmírnit moc řeči. Myšlení od tohoto media oprostit. Dále uvádí, že jazyk není zrcadlovým obrazem světa. Jazyk má svůj vlastní řád, přenáší jej na skutečnost, ba vnucuje jí ho.

Posledním ze série filozofických úvah zabývajících se řečí je tak zvaná "Sapir-Whorfova hypotéza", která dále pracuje s Humboldtovými myšlenkami. Podle této teorie žije v každém jazyce duch národa a každý jazyk obsahuje nebo formuje zvláštní vidění světa. (Pokorný, 2009)

Logos II - současnost

Nyní se práce již nepřímo dostává k samotné chirofonetice. Předtím než zazní slova o *logu* samotného objevitele Alfreda Baura, je důležité zmínit impuls, který přinesl světu Rudolf Steiner, více jak 50. let před samotnou terapií. Rudolf Steiner se tématu řeči dotýká v mnohých ze svých přednášek a cyklů a jejich výčet nebo soubor zabývající se přímo řečí a logem není zhotoven. Avšak nejbliže se tématu dotýká v cyklu přednášek o Eurytmii a dále přednáškami pro řečové profesionály, herce. Dává zde různé podněty k novému pohledu a na lidskou řeč. Samotný zakladatel chirofonetiky o Steinerovi řekl:

"Lidstvo staletí nezúčastněně procházelo světem, který ale přesto zasahoval do každého srdce. Nikdy by lidé nezískali svobodu, kdyby zůstali svázáni s vůlí hlásek. A jelikož bylo této svobody dosaženo, mohlo dojít začátkem století k probarvení smyslu pro realitu bytostí hlásek, po jejich slyšení a chápání. Tato světodějná proměna byla umožněna skutky ve prospěch slova, které vykonal Rudolf Steiner." (Baur, 2007, s 156)

Rudolf Steiner popisuje při přednáškách pro eurytmisty spojitost mezi řečí a člověkem. Mluví o dávné ideji pojmu *slovo* (logos), ve kterém byl dříve zahrnut celý člověk. Člověk je dle Steinera schopen vyslovovat celý svět, a tím ho v sobě pojmout. Dále si jako první všímá lidské řeči, jako schopnosti *rození hlásek* v hrtanu. Hovoří o neviditelných formách hlásek a veškerou lidskou řeč dává do spojitosti s *logem*, neboli vesmírným člověkem. (Steiner, 2008)

Baur (2007) navazuje tím, že také činnost přírody, procesy vzniku, utváření a přetváření, lze nejlépe srovnat s mluvením. Řečové procesy se odlišují od přírodních procesů především tím, že při nich jsme my sami průvodci, kdežto u přírodních procesů tím je průvodcem moc, k jejímuž pochopení nestačí všechna moudrost světa. A vysvětluje, že toto vším pohybující, formující působení moudrosti nazývali naši předkové právě *Logos*.

Baur pokračuje tím, že řeč je dnes pouhé udávání znaků bez vnějšího působení. A dodává, že i přes to neexistuje žádný způsob jednání, který by podléhal jasnějším a jednoznačnějším zákonům než řeč. Mluví o tom, že Logos, působí v hláskách, neboť v hláskových zákonech působí životní zákony. (Baur, 2007)

Schwenk (2012) k tomu dodává, že člověk v sobě spojuje všechny tvořivé možnosti přírody, a tím získává schopnost vytvořit svým hrtanem nejen všechny orgánové formy, ale také jejich spojení. A vyvozuje z toho, že člověk ve svých mluvidlech shrnuje všechny pohyby utvářející jeho, člověka. Uvnitř člověka tedy působí ještě jeden, pohybující se člověk. Je to samo tvořivé světové Slovo, které jako původně duchovní pohyb stvořilo člověka i jeho hrtan; a nyní z něho v tvořivých formách opět zaznívá.

Alfred Baur, na základě filosofie (výpovědí) Rudolfa Steinera vyvinul vlastní cestu, která dává vyniknout spirituálním silám řeči. Zejména v raných letech chirofonetiky byl Alfred Baur vystaven odporu a předsudkům, které však mohly být vyvráceny jeho základní prací "Léčebná síla hlásek a vliv Loga", která duchovědně pojímala nauku o člověku, jakož i mnoha úspěchy v terapeutické praxi. Ve své autobiografii z roku 2002, popisuje Baur vývoj Chirofonetiky jako smysl svého života. (Schulz, 2015)

22.3 Tři pilíře

Tato kapitola se zabývá třemi hlavními proudy (vědami), které formují a formovali samotný vznik chirofonetiky. Tyto *tři pilíře*, jak je nazvala Eva Mílková (2013), popisoval již Baur jako skutečné stavební kameny na kterých terapie chirofonetiky stojí. Jedná se o goetheanismus, logopedii a anthroposofii.

Mílková (2013), popisuje, jak mohl Baur objevit správné formy tahů na zádech (později na pažích a na nohou). Zaprvé díky znalosti zákona o metamorfóze. Tyto tahy odpovídají tomu, co se děje v dutině ústní podle zákonitosti tvorby hlásek. Druhým pilířem terapie je zvládnutí „logopedického řemesla“, díky kterému je možné pochopit přísná pravidla pro tvoření jednotlivých hlásek odpovídajících fonetickým a artikulačním zákonům. Zatřetí díky celistvému náhledu na člověka z pohledu antroposofie, tedy antroposofické medicíny a waldorfské pedagogiky.

Goetheanismus

Tato kapitola je věnována goetheanismu, jako prvnímu pilíři chirofonetiky. Jak napovídá její název celý tento přírodovědecký proud je odvozen od jména Johana Wolfganga Goetha.

Pleštil (2006), jako jediný český literární zástupce tohoto oboru popisuje Goetheho jako vědce, který se plně podílel na přírodovědném poznávání své doby. Jeho myšlenkovou emancipaci přinesla až italská cesta, doba hluboké vnitřní proměny, která se nevyhnula ani jeho pohledu na živou přírodu. Goethe si zřetelně uvědomoval jedinečnost živé přírody, a její výjimečnost spatřoval v *metamorfóze*. Morfologie, goetheho přístup k podobám a tvarům přírody, sahala od geologie, přes meteorologii, živou přírodu, až do oblasti lidské kultury. Goethe považoval morfologii za novou vědu kvůli její metodě. Viděl v morfologii nutný doplněk k analyzujícím postupům anatomie či chemie, byl přesvědčen o tom, že jednostranné analytické postupy nestačí k poznání životních souvislostí jakéhokoli organického celku.

Baur (2007) zcela v duchu goetheanismu, k tomuto doplňuje, že stavební plán organismu se nedá najít mezi viditelnými jevy, je zcela ideální myšlenkové povahy a ozřejmí se pouze

v myslící duši pozorujícího člověka. Nikde jinde, než v myšlení nemá *metamorfóza* svou oporu. Rudolf Steiner pokračuje tím, že v proměnlivosti nachází (Goethe) ideu, to stálé vůči pomíjivosti. L.F.C.Mees konstatuje, že je třeba rozlišovat mezi metamorfózou a variacemi. Jelikož variace rozvíjejí jedno téma, ale metamorfóza tvoří nové. A to podle principů polarity a stoupání.

Chirofonetika se však zabývá jinou metamorfózou, a to metamorfózou, která vysvětluje vztah mezi řečovým organismem a celkovým organismem. To znamená, že zákony metamorfózy jsou shodné, pouze hledisko (úhel pohledu) je jiné.

Logopedie

A své poslání plní logopedie nejlépe a nejefektivněji, pokud „drží za ruku“ člověka a je pomáhající profesí. (Neubauer, 2018)

Logopedií se práce zabývala již výše a tak je zde na místě pouze upřesnit, které složky logopedie chirofonetika využívá. Zjednodušeně by se dalo říct, že naprosto všechny, ale jelikož je dnes logopedie chápána jako multidisciplinární věda zasahující do mnoha jiných vědních oborů, byl by to příliš zkreslující pohled.

Chirofonetika využívá veškerou logopedickou terminologii (fyziologie řečového organismu, narušené komunikační schopnosti, logopedické intervence atd.) a využívá nejnovějších poznatků tohoto vědního oboru. Jak bylo výše sděleno terapeut musí naprosto rozumět tvorbě hlásek a jejich zákonům.

V praxi je terapeut úzce spjat s intervenujícím logopedem a v některých případech je to jedna a táž osoba.

Anthroposofie

Anthroposofie je duchovní věda založená Rudolfem Steinerem, pedagogem, filosofem, sociálním myslitelem, umělcem, esoterikem v jedné osobě. Její název je složen ze dvou řeckých slov *anthrōpos* (člověk) a *sofia* (moudrost). Sám její zakladatel jí definoval takto:

„Anthroposofie je cesta poznání, která by chtěla vést duchovno lidské bytosti k duchovnu ve vesmíru. Vzchází v člověku jako potřeba srdce a citu. Svoje oprávnění musí najít tím, že dokáže této potřebě poskytnout uspokojení. Uznat anthroposofii může jen ten, kdo v ní

nachází to, co musí hledat ze svého duševního rozpoložení. Proto mohou být anthroposofy jen ti lidé, kteří jisté otázky o podstatě člověka a o světě pociťují jako životní nutnost, tak jako se pociťuje hlad a žízeň.“ (Steiner, 1925 in anthroposof.cz)

Rudolf Steiner poukázal, že člověka je možno vnímat jako bytost s trojčlennou strukturou. Toto trojnásobné uspořádání se skládá především z *nervově-smyslového systému*, který se může stát základem pro myšlení. Jeho centrum sídlí v hlavě. *Rytmičkový systém* je druhým a nachází se uprostřed člověka, kde probíhají rytmické procesy srdce a dýchání. Tento střed je domovem emocionálního života. Rychlejší puls, hlubší dýchání jsou náznaky emočních zážitků. *Metabolickým systémem* je Steinerem rozuměn systém látkové výměny společně se systémem končetin jako třetí jednotka, mluví o vůli založené na systému metabolicko-motorickém.

Tento trojčlenný princip můžeme najít v transformované formě znovu v lidské podobě. Takže na hlavě oblast dýchání, nosu představuje střední, rytmickou část a pohyblivá čelist souvisí se systémem zažívání a končetin. Tímto způsobem je možné, mimo jiné vidět také ucho, ruce i nohy. To umožňuje přesunout chirofonetické formy přesně na příslušná místa rukou a nohou. Prsty na nohou a rukou mohou být přiřazeny k nervově-smyslovému pólu. Prostřední část rukou a nohou odpovídá rytmickému systému a oblast kloubů, nebo dlaně je spojena s metabolicko-motorickým systémem. Je zajímavé, že reflexní masáže při zařazování orgánů do zón rukou a nohou jsou založeny na stejném principu. V našem kontextu je důležité si uvědomit, že ústní dutina v malém měřítku také zahrnuje to, co celý organismus, jako celek rozlišuje princip trojčlennosti. (Schulz, 2015)

22.4 Řeč jako umění pohybu

Úvodem této kapitoly je třeba dát prostor autorovi, který je s pojmem chirofonetiky v zahraničí spojován a který o jazykovědě přemýšlí v jiném světle. Patzlaff (in Zinke, 2003) připodobňuje zážitek z koncertu, který není možné uchopit prostřednictvím analýzy tónových frekvencí, ke skutečnosti mluveného slova, které také není možné popsat vytvářením zvukových vln a přenosem informací. V pozadí vyslovovaných hlásek nestojí kmitající hlasivky, ale pohybový umělec, který s největší námahou naladil svůj tělesný nástroj.

Kdyby bylo možné pozorovat tuto nevědomou činnost, zjistilo by se, že neustále dochází k tvorbě plastických forem. Patzlaff popisuje, jak proud vzduchu musí na svojí cestě dýchací trubicí, hltanem a ústy přecházet skrze reliéfně vytvarovanou dutinu, něco jako *řečiště*, jehož tvar se blesku rychle mění – vždy podle toho, jaká hláska má být vytvořena, uzpůsobí svaly patra, čípku, jazyka, čelisti a rtů její podobu. Když vzduchový proud potom překročí hranici rtů, tak nejen zní, ale nese v sobě specifickou tendenci k formě, kterou získal průchodem skrz jedinečný tvar *řečiště* a kterou vpečetí vnějšímu vzduchu před ústy. Z vnitřních reliéfů vytvořených svaly se stávají vnější plastické formy. Poprvé poukázal na tyto neviditelné vzdušné formy, které vznikají před ústy hovořícího, Rudolf Steiner roku 1924. (Patzlaff, in Zinke 2003)

Drážďanská učitelka Johanna Zinke se chopila tohoto podnětu a prostřednictvím studií trvajících několik desetiletí dokázala, že skutečně každá hláska vytváří před ústy charakteristickou vzdušnou formu, která se zákonitě opakuje. Aby je mohla zviditelnit a fotograficky zachytit používala zpočátku přirozenou kondenzaci v chladném vzduchu, poté pracovala s cigaretovým kouřem, vydechovaným před vyslovením. Snímky pořizovala Toplerovým přístrojem (Toeplerschen Schlierengerät) a s interferometrem. Skutečný obraz dění se však ukázal až po nafilmování vzdušných hláskových forem pomocí vysokorychlostní kamery. Tu bylo možné sledovat, jak se každá forma v průběhu zlomků sekundy vytváří od nejmenších počátků, dosahuje vrcholu a opět zaniká, vždy v rozličném tempu a s nezaměnitelným gestem (Zinke, 2003)

Každá hláska se projevuje jako proudící plastika. Řeč je tedy v první řadě proces pohybu, který vytváří formy. Vznikají dynamické tvary, které se zčásti ještě vznášejí ve vzduchu i několik sekund potom, co příslušné zvukové vlny už dávno odezněly. Zároveň se ale také celé tělo řečníka pohybuje při každé hlásce specifickými, běžným okem nevnímajícími, pohyby.

Tyto pohyby byly objevené zatím ještě mladou vědní disciplínou – kinezikou (součást komunikačních věd) v rámci které byly hovořící osoby snímány vysokorychlostní kamerou a jednotlivé snímky byly následně podrobené mikroanalýze. Ukázalo se, že tyto jemné pohyby plynou přesně synchronně s taktem řeči a týkají se svalstva celého těla od hlavy až po paty. Kinezika musela s velkým překvapením zjistit, že druhá strana odpovídá na tuto přijatou řeč těmi samými jemnými pohyby, které řečník dělá podvědomě zase od hlavy k patě s minimální ztrátou 40-50 milisekund, takže se dá vyloučit vědomá reakce. Objevitel Condon popisuje tuto synchronizaci sluchových a mluvících pohybů, jako kdyby celé tělo naslouchajícího dělalo precizní a plynulý taneční doprovod k mluvené řeči. (Condon, 1974)

I když fyzicky nemůže být sestaveno spojení mezi oběma činnostmi je to přeci tak jako kdyby se řečník a naslouchající pohybovali ve společném médiu rytmických pohybů.

Z toho lze odvodit, že příjemce řeč uchopí nejprve podvědomými pohyby. Při 0,04sekund nezbyvá žádný čas na vědomou reflexi a už vůbec ne na duševní prožitek.

Jak Patzlaff (in Zinke, 2003) dále uvádí řeč proznívá celého člověka a nejhlubší, nejelementárnější vrstva řeči, je čistým pohybem. Z pohybu přichází všechno, co řeč tvoří. V souladu se svojí podstatou nemůže nic jiného, než rozpouštět všechno pevné a ztuhlé do plynulého procesu svalových pohybů a vzdušných hláskových forem. Tento proces pohybu vstupuje také do svalů a údů posluchače a uchopuje ho stejným způsobem. Doslova poslouchá celý člověk. I hrtan posluchače hovoří a zpívá bez přestání spolu s tím, co člověk slyší.

To je ale jen první krok v procesu naslouchání. V dalším kroku postupuje pohyb z čistě svalové pohybové činnosti do rytmického systému srdce a plic. Jak může každý řečník pozorovat na svých posluchačích, způsobuje tam napětí a uvolnění, zrychlení a zpomalení přirozených rytmů a tyto jemné odchylky uchopuje potom duše a člověk je živě pociťuje.

Tělesný pohyb se přeměňuje na duševní pohyb, vystupujeme z oblasti nevědomí, které je podobné hlubokému spánku, do oblasti snově-polovědomých pocitů.

Až ve třetím kroku dosahuje pohyb nervově-smyslového pólu hlavy, kde se opět přemění, tentokrát na duchovní pohyb, který vstupuje do bdělého vědomí jako pojem, a nebo představa. Řeč tedy proniká celého člověka, a to zdola až nahoru, ne naopak.(Patzlaff, in Zinke 2003)

22.5 Vzdušné formy hlásek

Předchozí kapitolou bylo přihlédnuto k tomu, jak vnímá chirofonetika řeč a jak je toto vnímání podloženo moderními vědeckými studiemi. Nyní je třeba přihlédnout k samotným hláskám, jejich vzdušným formám a uchopení v rámci chirofonetiky. závěrem této kapitoly bude snaha popsat vedení dvou hlásek (*M* a *O*) při samotné terapii.

Kapitolu otevírají dva citáty, zacílené na hlásky:

„Musíme si uvědomit, že bytosti hlásek se zjevují při lidské mluvě pouze stínově. Ve skutečnosti jsou to mocné, svět tvořící bytosti, jejichž všeobjímající vůle se vylévá až do lidské mluvy.“ (Baur, 2007, s130)

„A neměli bychom řeč, kdyby dítě během oné naivní, samozřejmé, elementární fáze dětského vývoje nemělo v sobě tendenci pohybovat hlavně pažemi a rukama. Tento pohyb se zadržuje, soustřeďuje se do ústrojí řeči, orgány řeči jsou obrazem toho, co by se vlastně chtělo projevit pažemi a rukama a co je ještě doprovázeno ostatními končetinami člověka.“ (Steiner, 2008, 279s)

Již v kapitole o biografii Alfreda Baura bylo poukázáno na myšlenku, že v řeči má každá hláska svůj vlastní proudící tvar. Tento tvar hlásek je vytvořen během artikulace v ústní dutině a trvá pouze dokud je zvuk artikulován. Při zobrazování údajů o proudění vzduchu v dutině ústní vstupujeme do oblasti, která dosud nebyla vědecky vyčerpána. Na druhé straně existují výsledky výzkumu vzdušných forem hlásek mimo ústní dutinu.

Je to velká zásluha průkopnické práce Johanny Zinke, že fotograficky a graficky zobrazila vzdušné formy hlásek mimo ústní dutinu. Její práci rozšířil a okomentoval Rainer Patzlaff. (in Zinke 2001) Znárodnění vzdušných forem hlásek od J. Zinke jsou založeny na

vyjádření Rudolfa Steinera v první přednášce cyklu Eurytmie jako viditelná, o kterých se vyjádřil Serge Maintier ve svém výzkumu aerodynamiky řeči: *"Všechno, co vyslovujeme, kreslí ve vzduchu určitou formu, kterou člověk prostě nevidí, ale musí absolutně předpokládat, že taková existuje, z čehož by člověk dokonce mohl usuzovat, že by se dala stanovit vědeckými prostředky bez lidské kresby."* (Maintier, 2014, s14)

Alfred Baur ve svých komentářích k fonetickému výzkumu píše, že navzdory četným experimentálním fyziologickým vyšetřením stále chybí měření proudění vzduchu. Pokud do artikulačního prostoru zavedeme nějaké sondy, pak by to do značné míry rušivě ovlivnilo tok vzduchu. Pokud jde o práci, Zinke vysvětluje: *"Tam jsou zkoumány podmínky toku mimo ústní dutinu ... Fotograf těchto snímků proudění vzduchu poskytuje živý materiál, čímž můžete vidět, to co jinak zůstává pouze zvukem. Ačkoli se vyobrazené tvary znovu rozpouštějí ve vnějším ovzduší, v okamžiku, kdy opustí ústa, vyjadřují něco z povahy hlásky. Tím umožňují závěry o podmínkách v ústech. Ale mimo ústa lze jen poukázat na to, jak formy hlásek plynou, ne jak vznikají. A proto bych se měl v této práci zabývat původem hlásek"* (Baur, 2007, s113)

Alfred Baur pokračuje v tvrzení, že fonetika popisuje formování hlásek jako pohyb těla a akustický jev, a dále poznamenává, že není ukázáno, jak je ve všech detailech obsažena podstata. Celý jazykový proces je dle jeho mínění oduševnělý a produhovnělý. Ani vzduch, o němž se zde hovoří, není jen mechanickým nástrojem. Řeč je kolem nás a proniká námi. Schopnost mluvit umožňuje člověku jeho sebevědomí. Řeč přijímáme, ztotožňujeme se s ní a šíříme ji dál. Její původ ale nelze najít v člověku samotném. (Baur, 2007)

Pokud jde o formu proudění vzduchu, Baur (2007) konstatuje, že každou hlásku musíme posuzovat podle zvláštnosti sil, které ji vytvářejí. Každá je vyjádřením určitého vlivu prazákladu řeči. To, co se děje při vytváření jednotlivé hlásky, jaké překážky se jí stavějí do cesty, co je ona ochotna snášet nebo naopak překonat, to vše ukazuje na druh síly, která vytváří tuto hlásku.

Serge Maintier podává zprávu v rozhovoru, který měl s vědcem zabývajícím se prouděním a specialistou na akustiku vzduchu Xavierem Pelorsonem v roce 2001. Pelorson pak tvrdí : *"že to nemá smysl, zabývat se vzdušnými zvukovými formami před otevřenými ústy, pokud*

nebyly doposud zkoumány aerodynamické procesy uvnitř ústní dutiny popřípadě mluvidel od hrtanu po rty. Je to nejkomplicovanější rezonanční prostor na světě." (Maintier, 2014, s16)

Zajímavá je Mantierova poznámka, že nezávisle na výzkumné práci Johanny Zinke a bez antroposofického základu, prozkoumal také biofyzik Boris Rybak vzdušné proudy hlásek tvořící se před ústy. *"Nazval tyto formy vnějšími fonačními turbulencemi a zdůraznil jejich povahu vzdušných turbulencí prostřednictvím řeči."* (Maintier, 2014, s16)

Také Alfred Baur stál před otázkou, jak jsou formovány vzdušné toky v dutině ústní. V rozhovorech opakovaně poukázal na to, že prostřednictvím praktické práce s řečí i skrze sebezpozorování a pozorování druhých se seznámil s postavením jednotlivých hlásek v ústech a zobrazením jejich vzdušných proudů. Výsledkem tvarování vydechovaného vzduchu jsou plastiky a architektura, která proznívá a znovu odchází. Ze studia toho, jak proudy protékají, vznikla chirofonetika. Stejně tak u každé hlásky vydechovaný vzduch proudí jinak, každý vyžaduje jiné charakteristické tahy. (Baur, 2007)

Je nutné si uvědomit, že je zřejmě možné vizualizovat vzdušné formy hlásek, tvořící se před ústy, různými mechanickými metodami. Nicméně, co se děje během procesu formování jazyka v ústech, uniká vědeckým metodám prezentace až dodnes. Alfred Baur postupuje při svém výzkumu proudění vzdušných forem v dutině ústní goetheanisticky. Jeho přístup lze popsat v následujících krocích:

- fenomenologické pozorování hláskové artikulace skrze vnímání sebe a jiných
- exaktní popis míst a různých typů tvarů hlásek. Popis těchto fonetických jevů zůstává konstantní, je tedy opakovatelný a objektivně srozumitelný.
- oduševnělá interpretace a rekonstrukce hláskových útvarů s ohledem na stavbu jejich proudění vzduchu.
- Prezentace a metodika praktické použitelnosti takto objevených forem proudění vzduchu. (Schulz, 2016)

Zvláštní úspěch Alfréda Baura spočívá v duševně-imaginativním, to je obrazovém zření stavby hlásek a výsledné formy jejího proudění vzduchu. Formy proudění, které našel a prezentoval Alfred Baur, jsou srozumitelné. Může to být tím, že Alfred Baur popisuje

pouze základní struktury proudění. Tyto dynamické, živé formy pravděpodobně doprovázejí nebo obklopují jiné formy a je pravděpodobné, že to jsou vířivé formy. To je patrné u hlásek J, Š a CH, které výslovně popisuje jako vířivé formy vzdušných hlásek. Do jaké míry obsahují ostatní hlásky podobné, nebo další doprovodné vzdušné struktury je otázkou budoucího výzkumného úkolu. Pro chirofonetiku jsou postupy forem proudění popsané Alfredem Baurem použitelné a, jak ukazuje praxe, jsou účinné. (Schulz, 2016)

23 Formy vzdušných proudů na ukázkách *M* a *O*

Na příkladu jedné souhlásky a jedné samohlásky se dá ukázat, jak se vytváří typická vzdušná forma hlásek.

24 konsonanta *M*

Během artikulace hlásky *M*, se proud vzduchu z hrudníku přesune do úst nahoru, tam vzduch nachází uzavřené rty a nakonec uniká v sestupném pohybu z nosu. Tvar proudění vzduchu při hlásce *M* je uvnitř ústního a nosního prostoru charakterizován vzestupnou a sestupnou formou. (Schulz, 2016)

Věnuje-li se pozornost fenomenologii přenášení formy proudění vzduchu do zad lidského těla, tak je již v provádění, nebo přenosu zvuku do organismu jasný charakteristický efekt zvuku.

U hlásky *M* se vedení tahu provádí po stranách trupu, začíná v oblasti kyčlí, což odpovídá vzestupu vzduchu z hrtanu na rty. Vedení tahu je prováděno s lehkostí a asi dvakrát rychleji ve vztahu ke spodnímu kmitavému pohybu, což odpovídá rychlosti proudění vzduchu. Během vedení tahu vzhůru se nepromlouvá. Trvá to jen chvíli, než proudění vzduchu projde z hrtanu na rty, ale mnohem déle, dokud se proud vzduchu neuvolní z nosu, během kterého se *M* stane akusticky vnímatelným. Ruce se dotýkají příslušných částí těla, jak během tahu nahoru tak dolů. To znamená, že první tichá strana tahu, je vedena po celých zádech s výjimkou páteře, zatímco zde se u dotykové plochy zpětného tahu hlásky *M* promlouvá.

Gesto obkroužení odpovídá povaze hlásky *M*. Podle duchovní vědy je podstatou hlásky *M* vztah k zemi. Chirofoneticky, souhláska *M* vyvolává povědomí o těle, dává pocit bezpečí, ochrany a zabezpečení. Zažije-li někdo chirofonetické *M*, může vnímat něco jako útěchu.

S hláskou *M* je podporováno vydechování a dochází tak k uvolnění. Tím, že je člověk dotčen hláskou *M*, chytí odvahu spojit se s jeho tělem a tím i s jeho biografickým impulsem. (Schulz, 2016)

25

26 vokál O

Alfred Baur komentuje formu proudění vzduchu v samohláskách: "Během *vokalizace* (vyslovování vokálů) proud zvuku proudí ústy pomaleji než u všech souhlásek. Významná není výška tónu, ale celková forma ústní dutiny, v níž tón vibruje. Tak se objevují rezonující prostory, znějící architektury.

Na zádech jsou tahy samohlásek na rozdíl od souhlásek taženy od shora dolů. Důvodem je skutečnost, že během vokalizace je zvuk vrácen zpět do ústní dutiny, zatímco souhlásky v řeči způsobují, že hlásky okamžitě opustí ústní dutinu. Když mluvíme, při *O* vzduch zaujme kulatý tvar ústní dutiny. (Schulz, 2016)

"Protože u O se tvoření hlásky tlačí do obvodu a vrhá odtud obrazové síly zpět do ohniska. Ideální je, pro představu, jako architektura hlásky O v ústech vybudované řecké divadlo. Na scéně se nepromluví jediné slovo. Hláska se však nejsilněji ozývá, protože architektura opakuje to, co produkuje ústa: vokál O." (Baur, 2007, s166)

26.1 Terapeut mezi hláskou a klientem

Předpokladem pro práci s léčivými silami hlásek je že terapeut klienta pořád lépe poznává a umí se vcítit do jeho pozice. Terapeut se tímto staví do pozice zprostředkovatele sil hlásek. Pro klienta je terapeut tím, který mu může nabídnout nový požitek z řeči spojený s dotykem. Klient je během terapie v pozici pasivního příjemce, který na sebe nechává skrze terapeuta "promlouvat" vzdušné formy hlásek. Hlásky se v terapii staví do pozice samostatných sil, od sebe odlišných svým druhem působnosti.

Záda zaujímají zvláštní vztah k celé lidské bytosti, nikdo nemůže přímo pozorovat povrch svých vlastních zad. Když např. zvýrazněným tlakem jsou u masáže více osloveny svaly, vznikne místně ohraničený tělesný pocit. Tento místní pocit není v chirofonetice tak důležitý jako pocit doteku a tepla, který samotný je pro záda blahodárný. K tomu ještě přistupuje znění vyslovovaných hlásek přijímaných nejen sluchem, ale také zády. (Bosse, in Baur, 2007)

Chirofonetika se snaží pracovat na zesílení smyslových vjemů. Tím může být nápomocná efektivnější integraci smyslů. Pokud se podaří při vnímání řeči zapojovat více smyslů, pak se aktivuje širší struktura mozku než při jiných terapiích (např. masáž, logopedické cviky, rehabilitační cviky apod.) (Mílková in Růžičková, 2012)

Chirofonetickým ošetřením, které se provádí především na zádech, jsou podněcovány architektonické a formující síly, aby zasáhly tím, že harmonizují a uspořádávají. (Bosse, in Baur, 2007)

Terapeut pomocí svých dlaní táhne na zádech, pažích nebo na nohou určitou formu a k tomu vyslovuje danou hlásku. Pacient může slyšet hlásku a zároveň cítit terapeutovi ruce, jejich teplo a slabý tlak. I když to vypadá, že je pacient při terapii nečinný, je přesto jeho pozornost zcela obrácena na "pohyblivou stopu na kůži". Tuto formu slyší a může ji číst. Smysly, které jsou oslovované při chirofonetice, jsou hmat, teplo, smysl pro pohyb (kinestetický nebo propioceptivní smysl), sluch a vestibulární smysl. (Mílková in Růžičková, 2012)

Rozumět člověku s nebo bez jakékoli formy postižení je proces. K tomu je potřeba v první linii schopnost empatie pak odbornost k porozumění jeho biografické a sociální situaci.

Toto ale nestačí, nebezpečí je v tom že terapeut zůstane na hladině a nepronikne do člověka. "Vidí jenom autistický vnější krunýř a ne opravdovou bytost." (Birger Sellin, 1993) Toto zvolání ukazuje, že je to individuální poznání člověka na základě intuitivního vnímání, poznání člověka jako celku.

Z toho důvodu je každý terapeut nucen se ve svém oboru naučit skutečné schopnosti vnímání, empatie, tím se přiblíží pochopení, proč klient ztratil rovnováhu, které síly mu schází a z kterých zdrojů čerpá. Pro svou terapii si tak může vybrat hlásky kterými doplní chybějící. (Schulz, 2016)

27 Využití prvků chirofonetiky v logopedické intervenci

27.1 Cíl práce

Tato práce si klade za cíl zjištění dostupnosti a znalosti chirofonetiky mezi odborníky pracujícími s osobami s narušenou komunikační schopností v České republice. Zjišťuje, zda je tato forma terapie praktikovaná a nabízená v současné době v logopedické intervenci. Dílčím cílem je pak bližší a konkrétní seznámení s touto formou terapie u terapeutů praktikujících chirofonetiku.

Výzkumná otázka zní:

Jsou terapeutické přístupy chirofonetiky v České republice aplikované u osob s narušenou komunikační schopností?

Součástí výzkumu bylo zjištění současného stavu užití chirofonetiky mezi respondenty, pomocí dotazníku. Dále doplněného o rozhovory s odborníky na téma aplikace této metody, zápis z náhledů mezi praktikujícími vybranými chirofonetiky, jejich vzdělávání a stručný popis průběhu chirofonetického ošetření a také dotazník rozeslaný mezi osobami praktikující chirofonetiku.

Význam této práce spočívá v samotném tématu chirofonetika, které je jak u nás, tak i v zahraničí, velmi málo prostřednictvím výzkumu popsáno. Vědecké práce týkající se této formy terapie jsou téměř nedostupné a odborná literatura existuje pouze v zahraničí. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo také získání a zpřístupnění nových informací o této metodě terapie u osob s narušenou komunikační schopností a jejich ověření v praxi.

28 Dílčí cíle:

- Zjištění znalosti pojmu chirofonetika mezi oslovenými logopedickými pracovníky
- Možnost aplikace prvků chirofonetiky v logopedické intervenci
- Zjištění míry spolupráce mezi oslovenými terapeuty a logopedy
- Jaká je možnost vzdělávání v tomto v tomto terapeutickém přístupu

29 Z výše uvedených dílčích cílů byly vyvozeny tyto výzkumné otázky:

30 Dílčí výzkumné otázky:

- Znájí vybraní logopedi terapeutický přístup v podobě chirofonetiky a její principy?
- Je možné prvky chirofonetiky aplikovat v logopedické intervenci?
- Jak v současné době spolupracují vybraní terapeuti aplikující chirofonetiku s logopedy?
- Jaká je možnost v současné době se vzdělávat v oblasti chirofonetiky?

30.1 Metody a realizace výzkumného šetření

Práce se týká tématu, které se v české odborné literatuře vyskytuje zřídka. Prvním úkolem bylo tedy získat veškerou českou odbornou i ostatní literaturu zabývající se daným tématem. K této literatuře bylo nutné vyhledat odbornou literaturu, která se tématem chirofonetiky přímo nezabývá, ale je s tímto tématem spjata. Druhým krokem bylo vyhledání literatury zahraniční a pokusit se o její překlad. Do teoretické i praktické části bylo také nutné využít informace, které jsou dostupné na webových stránkách, různých organizací. Postupy práce bylo nutné konzultovat s vedoucí práce a po navázání kontaktů s odborníky na chirofonetiku, také s nimi.

Zásadní bodem bylo zvolit vhodnou výzkumnou metodu, aby bylo možné odpovědět na výzkumnou otázku, a tedy splnit cíl práce. Z tohoto důvodu se jevil jako nejvhodnější kvalitativní design výzkumu, v rámci kterého byl použit polostrukturovaný dotazník. Jelikož bylo nutné zjistit odborné mínění na určitou problematiku od vybraného okruhu logopedů. Dále byla vybrána metoda přímého pozorování a rozhovoru.

Pro účely výzkumu byl sestaven dotazník (viz. příloha 1) pro klinické logopedy, díky kterému bylo možno zjistit aplikovanost chirofonetiky v logopedické intervenci. Dotazníkové šetření bylo připraveno tak, aby respondenti měli možnost odpovědět jednoduše, stručně a výstižně. Výzkumné šetření pomocí strukturovaného dotazníku pro logopedy bylo provedeno v období od září do října 2019. Odpovědi byly zpracovány do přehledné tabulky, grafů a textu. Získané informace byly dále evidovány a zpracovány.

Dotazník se skládal ze čtyř otázek. První otázka byla základní, snadno zodpověditelná a užitá také z toho důvodu, aby z ní bylo možné vyčíst určitý kvantitativní prvek. Druhá a třetí otázka nabízely odpovědi polozavřené. Čtvrtá a závěrečná otázka byla zcela otevřená. Právě odpovědi na poslední dvě otázky mohly prozradit více o známosti této terapeutické metody.

Dotazník byl elektronicky odeslán několika blízkým vybraným logopedům, kteří předem věděli o jeho přípravě. Následně byl zaslán na emailové adresy náhodně vybraných klinických logopedů, logopedických center apod. Díky spolupráci a otevřenosti Asociace klinických logopedů bylo možné užít emailových adres klinických logopedů napříč celou republikou. Byla snaha o získání co nejvěrohodnějšího obrazu skutečnosti v této problematice právě tím, že žádost o vyplnění dotazníku získali vybraní logopedičtí pracovníci v každém kraji ČR. Průměrně byl dotazník zaslán v každém ze 14 krajů republiky do čtyř až pěti logopedických pracovišť. Celkem bylo odesláno 67 žádostí o vyplnění dotazníku. Nejvíce žádostí bylo zaměřeno na Středočeský kraj, hlavní město Prahu a Brno. Zpět bylo získáno 20 odpovědí. Ostatní žádosti zůstaly bez odezvy.

Pro další prohloubení empirické části práce, bylo nutné navštívit samotný vzdělávací kurz chirofonetiky. Zde se uplatnila metoda pozorování. Setkat se s vedením chirofonetické asociace, s účastníky kurzu a s praktikujícími chirofonetiky.

Následně byl dojednán a uskutečněn rozhovor s jedním z hlavních představitelů chirofonetiky v ČR (viz příloha č. 2). Tento rozhovor pomohl získané informace blíže specifikovat.

Pro doplnění pohledu na celou problematiku byl vytvořen druhý dotazník pro chirofonetiky (viz příloha č. 3), který byl následně elektronicky rozeslán vybraným chirofonetikům a zpracován.

30.2 Interpretace získaných údajů

Nyní se zaměříme na analýzu údajů získaných pomocí dotazníku určeného pro vybrané klinické logopedy. Následují grafy a text které vychází pouze ze samotného dotazníku, který je dále přílohou práce (viz. příloha č. 1). Následuje Interpretace rozhovoru se zástupcem Chirofonetické asociace a Školy chirofonetiky v ČR, dále popis a pozorování studia chirofonetiky, chirofonetického ošetření a dotazník pro vybrané terapeutky praktikující chirofonetiku.

Graf 2

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření 2019

Návratnost dotazníku je tedy 30%. Což je počet ze kterého jde nadále vycházet a který slabě převyšuje návratnost dotazníků uváděnou v metodologii výzkumu. Je nutno zde také připomenout že 100% žádostí, tedy 67 respondentů je pouze malým zlomkem celkového počtu logopedických pracovníků v ČR.

31 Aplikovanost chirofonetiky v logopedické intervenci

otázka č.1 : **Je vám známý pojem chirofonetika ?**

Graf 3

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření 2019

První otázka byla použita z důvodu, aby bylo možné utvořit si představu o významu chirofonetiky pro vybrané logopedy. Tato otázka mohla nastítnit, zda je znám alespoň název, pojem. Zda se oslovení logopedičtí pracovníci setkali s touto terapií a je-li chirofonetika v srovnatelně povědomí jako další podpůrné terapie narušené komunikační schopnosti.

Z grafu 2 vyplývá, že ze 100% respondentů, kteří odpověděli, se **35%** (7 respondentů) s chirofonetikou nikdy nesetkalo a zbylým **65%** (13 respondentům) je tento pojem znám a dovedou si pod ním něco představit. Vytváří to tedy dojem, že je tato metoda terapie známá a rozšířená, pokud uvažíme že respondenti pocházejí z různých krajů, tedy po celé ČR.

otázka č.2 : **Máte možnost nabídnout chirofonetiku svým klientům ?**

Graf 4

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření 2019

Druhá otázka byla po konzultacích zvolena právě z důvodu své dvojí použitelnosti. Mohla se stát otázkou jak kvantitativní tak kvalitativní. Získané informace doplňují a rozšiřují otázku č.1 a to právě praktickým směrem. Zda je pojem chirofonetika, ať známý či ne, užíváný v praxi. Zda mají respondenti možnost, nabídnout chirofonetiku jako podpůrnou terapii svým klientům.

Na druhou otázku bylo možné také odpovědět jednoduše, formou ANO / NE. Skutečně se tak stalo a pouze dva respondenti, kteří odpověděli kladně, mohli své odpovědi rozšířit. **90%** respondentů (**18** respondentů) nemá možnost nabídnout chirofonetiku svým klientům. Pouze **2 z 20** respondentů mohou chirofonetiku nabídnout.

Jeden respondent má kolegyni, která chirofonetiku praktikuje a tak může své klienty předávat do její péče.

Druhý respondent sám chirofonetiku praktikuje a nabízí ve své ordinaci jako podpůrnou terapii k navození řeči. (Dle svých slov však chirofonetiku využívá spíše v jejím rozšířeném působení, ve kterém napomáhá i u jiných typů postižení, nemocí, vad či zranění).

otázka č.3 : **Spolupracujete s někým kdo nabízí tuto formu terapie ?**

Graf 5

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření 2019

Otázka číslo 3 byla podobně jako předchozí typem otázky otevřené, či polo zavřené. Znovu rozšiřuje náhled na problematiku aplikovanosti a aplikovatelnosti chirofonetiky v logopedické intervenci. Je již přímo zaměřena na to, zda respondent nabízí nebo přesněji spolupracuje s terapeutem nabízejícím chirofonetiku. Tato otázka je tedy zásadní a nejbližší k dosažení odpovědi na výzkumnou otázku. Je však nutné ji v závěru poměřit a dát do souvislostí s ostatními odpověďmi na otázky dotazníku a také s dalšími formami výzkumu.

Získané odpovědi z kvantitativního hlediska korespondují s odpověďmi na otázku č.2. **85%** respondentů (**17** respondentů) nespolupracuje s nikým kdo by výše popsanou terapii nabízel. Přestože se někteří pokoušeli terapeuta ve svém okolí nalézt, či měli o terapii zájem. Zbýlých **15%** respondentů (**3** respondenti) mají možnost spolupráce s chirofonetikem.

Jeden respondent zná terapeuta, který tuto terapii nabízí, ale zatím žádný jeho klient nabídky nevyužil a tedy se necítí jako spolupracovník.

Další dva respondenti spolupracují s vystudovaným terapeutem, který chirofonetiku praktikuje a vzájemně ve své praxi doplňují a obohacují.

otázka č.4 :

Jakým způsobem jste se s chirofonetikou setkali?

Čtvrtá a závěrečná otázka je otázkou otevřenou a doplňující. Byla zvolena z důvodu propojenosti první a třetí otázky. Tedy průzkumu mezi znalostí pojmu chirofonetika a jeho praktickým využíváním. Je tedy zřejmé, že tuto otázku mohli zodpovědět pouze respondenti, kteří odpověděli kladně na první otázku. A zároveň osvětluje jak hluboce se respondenti měli možnost chirofonetikou zabývat.

K této otázce je zbytečné připojovat graf. Její souhrn je výčtem různých forem vzdělávání, které byly respondentům nabízeny a které využívaly. Ani tento výčet se nedá kvantitativně sdělit, jelikož téměř každý z **12** respondentů se setkal s chirofonetikou v jiné podobě. Od článku v odborné literatuře, přes teorii při přednáškách, kurzech, konferencích, školeních.

Dále díky svým kontaktům přímo na praktikující therapeuty, či svým klientům, kteří chirofonetické ošetření užívají, nebo díky vychovatelům, speciálním pedagogům a pedagogům.

A v poslední řadě také nejbližší možné setkání s terapií a to formou osobního prožitku chirofonetického ošetření, návštěvy nebo přímého studia víceletého semináře chirofonetiky.

Interpretace rozhovoru se zástupcem Chirofonetické asociace a Školy chirofonetiky v ČR

Tento rozhovor se konal na prohlubujícím kurzu chirofonetiky, v březnu 2019, v Lázních Bělohrad, kam byl autor práce pozván na cca dvě hodiny v odpolední pauze, aby se mohl setkat s informantem (dále textu informant A)

Rozhovor byl veden s vedoucím lékařem denního stacionáře Psychiatrické kliniky Fakultní nemocnice Hradec Králové, který mimo jiné vykonává konstelace ve skupinové a individuální praxi, přijímá klienty s neurotickými obtížemi a je členem kolegia Školy chirofonetiky v ČR, vedoucím členem Chirofonetické asociace v ČR a také koordinující osoba celosvětové organizace zaštiťující chirofonetiku WACH (Weltweite Arbeitsgemeinschaft für Chirophonetik).

Z rozhovoru postupně vyplynuly odpovědi na dílčí výzkumné otázky a mnohá další problematika týkající se chirofonetiky a jejího působení jako podpůrné terapie.

Lidé praktikující chirofonetiku mohou být sdružováni pod Chirofonetickou asociací, která zajišťuje dvakrát ročně setkání absolventům kurzů chirofonetiky, pro prohloubení této metody a výměnu zkušeností. V ČR také působí Škola chirofonetiky, která od roku 1991 řídí vzdělávací kurzy. Chirofonetická asociace v ČR je také součástí celosvětové organizace zaštiťující chirofonetiku WACH (Weltweite Arbeitsgemeinschaft für Chirophonetik). Chirofonetika, na všech úrovních odbornosti (akademické, anthroposofické, legislativní) buduje svůj profil a hledá své pravé místo mezi ostatními terapiemi.

V několika posledních letech (2019) zájem o chirofonetiku pozvolna narůstá. Hlásí se noví studenti z řad rodičů dětí ošetřovaných pomocí chirofonetiky, tak i z řad logopedických pracovníků, pedagogů a dalších odborníků. Kurzy chirofonetiky jsou koncipované jako základní dvouleté studium s navazujícím tříletým studiem, po kterém je student schopen vést samostatně vlastní praxi.

Většina praktikujících chirofonetiků nabízí tuto formu terapie jako svou vedlejší činnost. V rámci své praxe chirofonetik průběžně ošetřuje dva až čtyři klienty souběžně. Chirofonetika je cyklickou terapií. Dbá se na to, aby terapie trvala šest týdnů a jeden týden

byla pauza. Podobný cyklus je týdenní, je snaha praktikovat u klienta chirofonetiku šest dní v týdnu a sedmý den dávat pauzu. V sedmém týdnu povětšinou dochází ke konzultaci a shrnutí celé terapie, k její úpravě a stanovení nových cílů. Poté může následovat nový cyklus. V praxi u dospělých, kde je chirofonetika spíše formou psychoterapie, i u dětí s poruchou řeči je běžné praktikovat několik cyklů a po dosažení cíle terapii opustit. Jiná je práce u lidí s těžkým druhem postižením, kde může být a je chirofonetika praktikovaná po celý život klienta.

Studenti se v rámci studia chirofonetiky učí, že chirofonetika je pouze součástí logopedické intervence a samotná není dostačující. Chirofonetika chce být nabízena odborníkům, logopedům jako podpůrná terapie do jejich profese. Lze ji skutečně vnímat jako pomocnou terapii pro jednotlivé obory, ne jako samostatnou vědu, takto ji také vždy Alfred Baur prezentoval.

Studium Chirofonetiky (náhled na navazujícím kurzu chirofonetiky)

Jednou za šest měsíců se konají pod vedením Školy chirofonetiky vzdělávací kurzy. Každý kurz trvá pět až šest dní, obsahuje celkem 36 hodin. V období mezi kurzy se nově osvojená látka prohlubuje cvičením pod vedením zkušeného chirofonetika. Celé vzdělání obsahuje nejméně osm až deset základních kurzů. Předpokládají se dostatečné znalosti antroposofické nauky o člověku. Vzdělání se ukončuje písemnou prací a referátem. Předpokladem provozování chirofonetiky je spolupráce s lékařem.

Díky velké ochotě vedení Školy chirofonetiky měl autor práce možnost navštívit část jednoho z kurzů Chirofonetiky, který je běžně veřejnosti nepřístupný. Následující text vzniknul z metody pozorování jako obohacení pro výzkumné šetření a doplnění popisu sledované terapeutické metody. Metoda pozorování samotného vzdělávacího kurzu chirofonetiky napomohla k prohloubení a uchopení daného tématu práce a rozšířila pohled na odbornost a vzdělanost studujících chirofonetiků. Byl to další důležitý článek výzkumu. Z hlediska cílů práce je toto pozorování doplňující částí k otázce studia chirofonetiky.

Na níže zapsané metodě pozorování je možné si všimnout členitosti a různorodosti s jakou je studium chirofonetiky koncipováno. Teoretické části se mísí s praktickými a jsou obohacovány o umělecké a podpůrné terapeutické činnosti. Nejdůležitější část pozorování, která mohla být tímto způsobem uchopena, pozorování průběhu chirofonetického ošetření, je uvedeno samostatně na závěr pozorování.

Kurz se konal v březnu 2018 v Lázních Bělohrad. Byl to jeden z víkendových seminářů navazujícího studia Chirofonetiky. Kurz trval od pátečního rána do sobotního večera, avšak autorova časová dotace byla rozvržena na celý první den kurzu.

Před zahájením kurzu došlo k seznámení s účastníky, krátkými rozhovory s vedením a lektory a nahlédnutí do závěrečných prací. Účastníci tohoto kurzu mají již úspěšně absolvovaný základní kurz Chirofonetiky s obhájením své práce a jsou tedy aktivními a schopnými provozovat chirofonetické masáže.

Kurz měl jasné vymezený časový plán a přestávky mezi jednotlivými činnostmi byly pouze na přesun a malé občerstvení.

Neformální zahájení proběhlo formou eurytmického cvičení trvajícího cca 45 minut. Lektorka této části semináře je dlouholetá eurytmistka a provedla účastníky spektrem barev, prožívanými v pohybu a dále hláskovou eurytmií. Samotné zahájení semináře proběhlo *průpovědí* Rudolfa Steinera, tedy meditativními slovy pronášenými pro získání bližšího vztahu k působnosti hlásek.

První krátká přednáška byla věnována jediné hlásce, a to souhlásce V. Byla představena nejprve z hlediska fonetiky a následně pohledem chirofonetiky. Bylo pojednáno o jejím vzniku, tvoření, obtížích při výslovnosti, působnosti, a terapeutických užitích při chirofonetickém ošetření.

Následovalo dopolední společné studium "*Léčebně-pedagogického kurzu*", přednášek Rudolfa Steinera přednesených v Dornachu, od 25. června do 7. července, roku 1924.

Po krátké přestávce proběhla první praktická část kurzu. Chirofonetické masáže, které účastníci cvičili na sobě navzájem pod vedením lektorů. Autor práce musí zde znovu poděkovat za otevřenost nejen vedení, ale také samotných účastníků kurzu. Všichni byli ochotní a měli snahu o to, aby autor mohl proniknout co nejlépe této terapii. Dokonce byla nabídnuta základní úvodní masáž i autorovi. Samotná praktická část trvala přibližně jednu hodinu. Při masážích se cvičilo a dohlíželo na správné provádění určitých tahů, postupů masáží, jejich plynulosti, pohodlnosti a účincích. Jelikož byl tento kurz již navazující, prováděly se nejen základní masérské řady, ale také pokročilejší masáže probíhající i na jiných částech lidského těla než na zádech (např. uši, plosky nohou, nohy atd.).

Při obědové přestávce měl autor možnost poobědvat s vedením kurzu a lektory a prohovorit určité další směřování své práce, doplněné o různé postřehy. Odpolední část semináře začala přednáškou o léčebné pedagogice a jejím antroposofickém pozadí. Poté se pokračovalo druhou praktickou částí kurzu, kde si účastníci vystřídali své role při masážích.

Den byl ukončen večerní přednáškou o léčebné pedagogice. V každé volné chvíli kurzu probíhaly konzultace se zkušenějšími kolegy a vedoucími semináře. Účastníci tak jsou pod neustálou supervizí a mohou sdílet své poznatky a konzultovat postupy ošetřování svých

klientů. Každý účastník má jednou při každém víkendovém kurzu možnost a povinnost konzultace své práce.

Průběh chirofonetického ošetření

Díky náhledům při konání chirofonetických kurzů v jejich praktické části, může autor této práce popsat své pozorování ze samotného průběhu chirofonetického ošetření (termín ošetření se mezi chirofonetiky užívá pro samotnou masáž a stále se hledá výstižnější termín, který by jasně specifikoval náplň chirofonetiky). Popisovaná masáž je typem základní masáže, která se nabízí pro klienty, kteří teprve přicházejí do styku s chirofonetikou. Pokročilejší masáže se mohou dělat i na jiných částech těla než jsou záda, například plosky nohou, paže, dlaně atd.

Chirofonetická masáž v celkovém rozsahu trvá cca hodinu. V tomto čase je zahrnuté přivítání s rozhovorem o klientových obtížích a průběhu ošetření, které ho čeká. Je nutné navození atmosféry porozumění a bezpečí. Následuje samotná masáž (přibližně 20 minut) a závěr setkání s možným sdělením zpětné vazby od klienta, domluvy příští masáže apod.

Před samotným zahájením masáže je nutné, aby se klient přichystal na ošetření, od hlavy po pas měl obnažené tělo, ležel na masérském lehátku, na břicho s rukama podél těla. Terapeut nyní musí docílit toho, aby se klient cítil pohodlně a především v teple. Toho docílí úvodním zakrytím celého těla, až po hlavu, dekou. Pro prohřátí organismu se také užívá termofor, přiložený k nohám klienta. Následuje polohování, nohy, hlava i další části těla je možné vypodložit polštáři, aby se co nejvíce eliminovaly rušivé vjemy během provádění tahů (tlačení, brnění atd.).

Zahájení masáže se provádí pomocí chirofonetického "přivítání". Terapeut se lehce dotkne svými dlaněmi několika míst na zádech klienta, tzv. *artikulačních míst*. První místo je *srdeční bod* (místo uprostřed zad, mezi lopatkami, kde se v hrudním koši nachází srdce) a kostrč, druhé místo téměř v podpaží, pod oběma pažemi. Klient tak poprvé může plně vnímat tlak rukou terapeuta a terapeut vnímá hloubku a rychlost dechu klienta. Z pohledu chirofonetiky tímto terapeut zahajuje spojení mezi klientem a hláskami svým prostřednictvím.

Klient se následně odkryje až po křížovou kost a jeho záda se pro lepší vedení tahů potřeje přírodním neparfémovaným olejem. Znovu se pro zahřátí těla zakryje dekou a následuje samotná masáž.

Chirofonetika užívá pouze dvou druhů doteku, a to hlazení a vibrace. Každá hláska má svůj specifický tah napodobující průchod vzduchu řečovým ústrojím člověka. Vokály jsou tahy vedené od hlavy k pasu a konsonanty naopak. Vždy se začíná vokálem. Každý tah má svůj začátek a jasné zakončení. V průběhu tahu se tažená hláska také zřetelně a nahlas vyslovuje. Začíná se dotekem provázeným hlasem, tah se dostává na závěr a pokud je to hláska znělá zakončuje se jemnou vibrací. Mezi jednotlivými tahy se nechává prostor a čas. Tahy se provádějí v určitých rytmicky se opakujících řadách, ve kterých se povětšinou pouze obměňují postupně všechny vokály. Základními řadami jsou např. LAM LEM LIM LOM LUM. Tedy jako první se vede tah hlásky L, následuje hláska A a nakonec hláska M. Další hláska bude zase L a na ní navazující jiný vokál.

Během masáže by se neměla narušovat navozená klidná atmosféra, neměl by probíhat rozhovor a žádné další vnější děje by neměly ovlivňovat ošetření. Samotná masáž nesmí překročit 20 minut. Po dokončení posledního tahu se klient znovu celý přikryje dekou, aby byl v teple a nechává se i nadále ležet na lehátku, aby mohly všechny vjemy z masáže doznít. Terapeut svůj poslední dotyk užívá jako rozloučení a poděkování. Svými dlaněmi se přes deku dotkne plosek nohou klienta.

V závěru může klient sdělit své pocity a vjemy z masáže, domlouvá se následný postup ve výběru tažených řad, termín příštího setkání a rozloučení.

Dotazník pro terapeuty praktikující chirofonetiku

Mimo polostrukturovaný dotazník zaměřený na široké spektrum osob pracujících v logopedické intervenci, byl jako doplňující vytvořen také dotazník pro osoby pracující z části jako zkušení terapeuti využívající chirofonetiku.

Tento dotazník byl vytvořen jako zcela otevřený, tvořený šesti otázkami, které mohly vést respondenty ke sdílení svých zkušeností a vzpomínek. Byly zvoleny otázky, které doplňovaly rozhovor s informantem A, pozorování studia a dotazník předchozí. Dotazník byl předán vedení Chirofonetické asociace s prosbou o rozeslání mezi praktikující chirofonetiku. Na dotazník reagovalo 5 respondentů, povětšinou lidé nejvíce angažovaní v chirofonetice. Tím, že autor neměl sám možnost respondenty oslovit, není možné stanovit procentuelní návratnost tohoto dotazníku.

Odpovědi jsou velice specifické a různorodé. Není možné je sdružit do určité tabulky či grafu. A s ohledem na počet respondentů to není ani nutné.

Díky těmto odpovědím je možné si doplnit pohled na problematiku z druhé strany, tedy ze strany osob praktikujících chirofonetiku. Dotazník napomohl nahlédnout na tuto problematiku z odlišné strany a doplnil tak dílčí závěry práce.

první otázka: Čím Vás chirofonetika oslovila?

Respondenti odpovídali velmi různorodě, dle svých vlastních zážitků a zkušeností, avšak jedním spojujícím činitelem byla její účinnost a pomoc pro jejich klienty či blízké osoby, které byly chirofoneticky ošetřovány. Respondent 2 uvádí: "*Byla to možnost jak pomoci svému dítěti. Líbilo se mi, že dítě přijímá terapii s radostí a bez křiku*". Dalším faktorem byla samotná osobnost Alfreda Baura, který terapii osobně praktikoval a v ČR vyučoval. Důležitým činitelem bylo také pro respondenty to, že rodič může být aktivně podílející se na vývoji dítěte. Jak dodává respondent 3 "*těmi nejlidštějšími prostředky: dotekem a hlasem*".

druhá otázka: **Jakým způsobem jste se s chirofonetikou setkali?**

Respondenti se s touto terapií ve většině případů seznámili přes rodinné příslušníky, kolegy, nebo své blízké, tedy přes osoby, kterým důvěřovali a následně začali sami studovat chirofonetický kurz.

třetí otázka: **Jak dlouhá je vaše chirofonetická praxe ?**

Z této otázky vyplývá, že respondenti mají s chirofonetikou mnohaleté zkušenosti. Někteří nejsou v nynější době aktivními chirofonetiky a věnují se spíše vzdělávání. Ti kteří i nadále ošetřují, s touto terapií pracují již od 90. let 20. století. Tedy jeden respondent přes deset let a ostatní přes 20 let.

čtvrtá otázka: **Jsou vašimi klienty především osoby s poruchou řeči?**

Tato otázka zacílila na klienty, kteří využívají chirofonetiku. Z odpovědí vyplývá, že z celkového počtu klientů je klientů s NKS přibližně 50% a většina z nich trpí nějakým dalším druhem postižení. Pouze jediný respondent na tuto otázku odpověděl kladně, avšak doplnil svou odpověď o výčet klientů s odlišnou diagnózou. Služby ostatních respondentů, kteří jsou v nynější době praktikujícími chirofonetiky, využívají klienti s kombinovanými vadami, děti s vývojovým psychomotorickým opožděním, neurotičtí pacienti, děti s ADHD, s dětským autismem, s mutismem, u dětí, které potřebují OŠD. Respondent 3 dodává: *"Téměř u všech se jedná o opožděný vývoj řeči. Ale nenazvala bych tyto klienty, že prioritně ošetřuji kvůli řeči. Působení chirofonetiky je celistvé. Snad u ¼ klientů pracuji přímo cíleně na řeči".*

pátá otázka: **Jste aktivní také v jiné formě logopedické terapie, či v celkové logopedické intervenci?**

Naprostá většina respondentů v současné době není činná v žádné jiné formě logopedické terapie.

šestá otázka: **Daří se Vám spolupracovat v rámci logopedické intervence s dalšími odborníky na nápravu řeči?**

Na závěrečnou otázku odpověděla ta část respondentů, která je nyní činná, že spolupracují s logopedy, speciálními pedagogy ze škol a PPP.

31.1 Dílčí závěry a doporučení

32 Dílčí závěry práce zabývající se terapeutickými přístupy chirofonetiky aplikovanými v logopedické intervenci u osob s narušenou komunikační schopností byly splněny dle stanovených dílčích výzkumných otázek. Následuje výčet metod, které vedly ke splnění dílčích závěrů.

První otázka zněla:

Znají vybraní logopedi terapeutický přístup v podobě chirofonetiky a její principy?

Tato otázka byla v práci zodpovězena pomocí polostrukturovaného dotazníku pro klinické logopedy, díky kterému bylo možno zjistit aplikovanost chirofonetiky v logopedické intervenci. Respondenti odpovídali jednoduše, stručně a výstižně. Jako doplňující metoda byl užit rozhovor se zástupcem Chirofonetické asociace v ČR a také dotazník s otevřenými otázkami pro osoby, které prošly chirofonetickým vzděláním.

Je možné prvky chirofonetiky aplikovat v logopedické intervenci?

Druhou otázku napomohlo zodpovědět více realizovaných metod šetření. Především se jednalo o oba dva dotazníky, dále o rozhovor a v neposlední řadě také o pozorování studia i samotného ošetření. Tím, že nebylo možné setkání se samotnými klienty (i když někteří chirofonetici jsou rodiče klientů) byla tato otázka zodpovězena nepřímo výše uvedenými metodami výzkumu.

Jak v současné době spolupracují vybraní terapeuti aplikující chirofonetiku s logopedy?

Na tuto výzkumnou otázku bylo zodpovězeno z obou stran. Dotazníkové šetření mezi logopedy i chirofonetiky objasnilo tuto problematiku. Přestože se podařilo z celkového počtu repondentů zajistit pouze malý zlomek použitelných odpovědí pro tuto otázku, je jasné, že se jedná jak o spolupráci přímou, tak nepřímou přes rodiče klientů.

Jaká je možnost v současné době se vzdělávat v oblasti chirofonetiky?

Závěrečná výzkumná otázka byla objasněna díky pozorování ve Škole chirofonetiky a díky rozhovoru s (informantem A) jejím zástupcem. Nápomocné byly také autorské překlady cizojazyčné literatury.

Přestože se podařilo výzkumné otázky zodpovědět, stále je v této problematice mnoho prázdných míst, které nebyly stále prozkoumány. Zaprvé výzkumné otázky byly zpracovávány pouze v malém měřítku, a proto se nejedná o celkový náhled na problematiku, zadruhé nebyly zodpovězeny zcela a zatřetí, díky nim vyvstává mnoho dalších otázek a možností prohlubovat znalosti v této problematice.

Zde autor nabízí možnosti, jak by bylo vhodné postupovat při dalších výzkumných šetřeních u této problematiky. Hlavním cílem by mělo být zaměření se na vybrané klienty a zhodnotit přínos chirofonetiky pro ně samotné. Další možností by bylo zaměření se na chirofonetiku v rámci celé logopedické intervence u vybraných klientů. Výzkum by se také mohl zaměřit více na samotnou chirofonetiku nejen jako terapii NKS, ale prozkoumat jaké další možnosti využití skýtá tato terapeutická metoda a kde je více a kde méně úspěšně praktikovaná a užívána.

33 Závěr

Terapeutické přístupy chirofonetiky jsou i přes své 30leté působení v ČR na poli logopedické intervence stále neznámé a velmi málo využívané. Většina respondentů, kteří se s chirofonetikou setkali jí považují za nápomocnou, inspirativní, velmi jemnou doplňkovou formu terapie narušené komunikační schopnosti. To je však nepatrný zlomek z celkového počtu klinických logopedů. Samotný název chirofonetika je v obecném povědomí rozšířený jako "alternativní forma", ale málo kdo se sní již setkal a dokáže si o ní utvořit určitou představu. Jak z dotazníku vyplívá v praxi, je malá možnost nabídnutí a využívání této formy terapie i přestože poptávka po ní existuje. To dokládají také další body empirické části práce, malý počet osob praktikujících terapii řeči a dotykem, jejich lokální působení a nízký počet klientů, které může jeden terapeut zvládnout. To ovšem nemluví proti samotné terapii, spíše pro ni samotnou. Její účinnost je totiž mnohokrát dokázaná a popsána, potvrzují to také vnější jevy: např. spokojení rodiče, kteří se přidávají do stále se vzrůstajícího počtu studentů chirofonetiky. Tato terapie si spíše velmi pozvolna buduje své renomé.

Specifikum chirofonetiky tkví právě v jejím naprosto odlišném přístupu k člověku a řeči. Náročnost této formy není v okamžité akci, spíše v pravidelnosti a dodržování cvičení každý den. Tato nutnost také často odrazuje její budoucí klienty, nebo jejich zákonné zástupce. Také na samotné terapeuty jsou kladeny vysoké nároky, jak odborné, profesionální, etické, morální tak všeobecně lidské.

Vymezený cíl práce se podařilo z pohledu autora alespoň z části splnit. Částečné je toto splnění z mnoha důvodů, které nebylo možné předem eliminovat. Mezi tyto důvody patří malá návratnost dotazníků, náročnost setkávání s jednotlivými aktéry výzkumu, neexistence nebo složité získávání odborné literatury. Součástí empirické části práce měl být původně také výzkum, který by se více zaměřil na samotné klienty a rodiče. Autor byl však předem od tohoto úkolu odrazen. A tak tato část výzkumu musí posečkat na další práce týkající se této formy terapie.

Nabízí se mnoho možností jak tuto formu terapie NKS akademicky zpracovat. Autor práce vychází z rozhovoru se zástupcem Chirofonetické asociace, který sám přiznává, že je pro nové formy terapie především potřeba vzniku diskuse na akademické půdě. Jelikož do té doby nebudou vznikat odborné články, knihy a zájem odborné i laické veřejnosti. Bylo by jistě vhodné, aby další práce týkající chirofonetiky blíže zpracovaly její působnost na samotné klienty, kdy je vhodné tuto terapii upřednostnit před ostatními a kdy ji užívat pouze doplňkově. Také bude třeba porovnat její působení, účinky a využitelnost oproti jiným formám terapií NKS. Chirofonetika je také, jak již bylo řečeno, terapií nejen pro klienty s NKS. Cíle dalších prací by se tedy mohly zaměřit také na to, nakolik je její činnost zaměřována na samotnou nápravu řeči a nakolik na další vady, nemoci či postižení.

Autor si je vědom toho, že tato práce je malého rozsahu a výzkumný vzorek je nepatrnou částí všech pracovníků v logopedické intervenci. Avšak vzhledem k tomu, že jde o především o kvalitativní výzkum, práce splnila své očekávání a pomohla v malé míře k objasnění problematiky aplikovatelnosti chirofonetiky. Je nutné dodat, že setkání s touto či jinou pomocnou formou terapie napomáhající osobám s narušenou komunikační schopností je velmi inspirativní. Terapeuti, kteří se jim věnují zaslouží velký obdiv a uznání za svou péči, trpělivost a schopnost naslouchat druhým v jejich nedostatcích.

34 Seznam použitých informačních zdrojů

- 35 BAUR, ALFRED. *Léčebná síla hlásek*, Lázně Bělohrad, Chirofonetická asociace, 2007. 383s. ISBN: 978-80-239-9467-4.
Asociace waldorfských škol. *Člověk a výchova 3/2019*, 2019. KLEINWÄCHTER holding s.r.o. Frýdek Místek. MK E ČR 8089
- DOSTAL, JAN. *Život s duchem jazyka*. Opherus 2007. ISBN: 80-86812-02-2.
- 36 DUBĚDA, TOMÁŠ. *Jazyky a jejich zvuky*. Karolinum, 2005. 232 s. ISBN: 802 46 10736.
- KASSIN, SAUL. *Psychologie*. Computer press, 2012. 726 s. ISBN 978-80-264-0074-5.
- KLENKOVÁ, JIŘINA. *Logopedie*. Grada. 2006. 228 s. ISBN: 978-80-247-1110-2.
- KOZÁK, JAN. *Kořeny indoevropské duchovní tradice*, Bibliotheca gnostica, 2014. 302 s. ISBN: 978-809-0405-066.
- KRČMOVÁ, MARIE. *Fonetika a fonologie*. Masarykova univerzita, 1992. 148 s. ISBN: 80-210-0137-2.
- LECHTA, VIKTOR a kolektiv. *Terapie narušené komunikační schopnosti*, přeložila J. Křížová, Praha, Portál, 2011. 392 s. ISBN: 978-80-7367-901-9.
- MAINTIER, SERGE. *Sprache- die unsichtbare Schöpfung in der Luft*. Hamburg, Reiner Patzlaff, 2014. 94 s. ISBN: 978-3-339-07898-8.
- NEUBAUER, KAREL a kolektiv. *Kompendium klinické logopedie*. Praha, Portál, 2008. 768 s. ISBN: 978-80-262-1390-1.
- OHNESORG, KAREL. *Fonetika pro logopedy*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1974. 115 s.
- PELCOVÁ, NADĚŽDA. *Vzorce lidství*. ISV- institut sociálních věcí, 2001. 163 s. ISBN: 80-85866-64-1.
- POKORNÝ, JAN. *Lingvistická antropologie*. Grada, 2009. 346 s.

SCHULZ, DIETER. *Chirophonetik*. Frankfurt am Main, Info 3-2016, 139 s. ISBN: 978-3-95779-046-0.

STEINER, RUDOLF. Eurytmie jako viditelná mluva. přeložil Jan Dostal, Fabula- Hana Jankovská, Hranice 2008. 271 s. ISBN: 978-80-86600-51-2.

HÁJKOVÁ, VANDA a kol. *Bazální stimulace, aktivace a komunikace v edukaci žáků s kombinovaným postižením*. Epoque 2009. 160 s. ISBN: 978-80-904464-0-3.

STÖRIG, HANS JOACHIM. *Malé dějiny filosofie*. přeložil: M. Petříček, P. Rezek, K. Šprunk. Karmelitánské nakladatelství, 2000, 630 s. ISBN: 80-7192-500-4.

SOVÁK, MILOŠ. *Logopedie předškolního věku*. SPN1986, 223 s. ISBN: 14-434-84.

VOPŘADA, DAVID. *Svatý Ambrož a tajemství Krista*. Krystal, 2015. 223 s. ISBN: 978-80-87183-73-1.

ZINKE, F. JOHANNA. *Luftlautformen sichtbar gemacht*. Verlag Freies Geistesleben, 2003. 159 s. ISBN: 3-7725-1856-7.

Internetové zdroje:

Fonetický ústav [online]. Co je fonetika, ©FF UK 2015 [cit. 20.5.2019]. Dostupné z: <https://fonetika.ff.cuni.cz/o-fonetice/co-je-fonetika/>

Ethnologue [online]. Living Languages © 2019 SIL International [cit. 2.6.2019]. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com>

Asociace klinických logopedů České republiky [online]. Logopedická péče – kdy, kde a jak © 2019 AKL [cit. 12.5.2019]. Dostupné z: <https://www.klinickalogopedie.cz/index.php?pg=verejnost--logopedicka-pece>

WACH [online]. Was ist die WACH? © 2019 [cit. 26.7.2019]. Dostupné z: <https://www.wach-chirophonetik.org/index.php>

MÍLKOVÁ EVA [online]. Chirofonetika a její využití u dětí s kombinovanými vadami © 2019 [cit. 11.5.2019]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/12361526-Chirofonetika-a-jeji-uziti-u-deti-s-kombinovany-mi-vadami-mgr-eva-milkova.html>

Anthroposofická společnost [online]. Rudolf Steiner © 2019 [cit. 19.11.2019]. Dostupné z: <https://www.anthroposof.cz/anthroposofie/rudolf-steiner>

HŮRKOVÁ [online]. , Sociologická encyklopedie © 2019 [cit. 14.10.2019]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz>

37 Přílohy

38 Příloha 1 - dotazník pro logopedy

20.července 2019 v Novém Sedle u Lokte

Dotazník pro logopedy

Tento dotazník byl vypracován pro bakalářskou práci na téma: *Chirofonetika jako podpůrná terapie u osob s narušenou komunikační schopností*, kterou zpracovávám na Univerzitě Karlově, katedře Speciální pedagogiky.

Téma práce jsem si zvolil samostatně z důvodu mého velkého zájmu o chirofonetiku, jejího živého pojetí jazyka a využití sil hlásek v praxi. Jsem třídním učitelem na waldorfské základní škole a téma naprav poruch řeči mi proto není lhostejné.

Byl bych Vám nesmírně vděčný, pokud věnujete svůj čas vyplnění mého krátkého dotazníku a byli mi nápomocni ve zmapování užívání a známosti této podpůrné metody.. Snažil jsem se zvolit otázky, které by Vás časově příliš nezatěžovaly.

(Na první dvě otázky stačí skutečně odpovědět pouze ano/ne.)

Je vám známý pojem chirofonetika ?

Máte možnost nabídnout chirofonetiku svým klientům ?

Spolupracujete s někým kdo nabízí tuto formu terapie ?

Jakým způsobem jste se s chirofonetikou setkali?

Velice děkuji, Miroslav Rubáš, WZŠMŠ Wlaštovka Karlovy Vary(rubas20@wlastovka.cz, 739 677 041)

39 Příloha 2 - Rozhovor se zástupcem Chirofonetické asociace a Školy chirofonetiky v ČR

Stručný zápis rozhovoru:

autor práce : **Jakým způsobem se sdružují chirofonetici v ČR ?**

informant A: Existuje Chirofonetická asociace, je to spolek lidí zabývajících se chirofonetikou. Do asociace mohou být přijmuti absolventi chirofonetických kurzů. Členství je dobrovolné. Nyní má asociace přibližně 30 členů. Asociace nabízí pro své členy dvakrát ročně setkání, ve kterém je možné si vyměnit zkušenosti.

autor práce : **Kdo řídí chirofonetické vzdělání?**

informant A: Je to kolegium Školy chirofonetiky, které má 6 až 7 členů. Od roku 1991 neustále probíhají vzdělávací kurzy, pod jiným vedením a na jiných místech. Kolegium je složeno z chirofonetiků a dalších terapeutů, kteří jsou nápomocni při vedení kurzů.

autor práce : **Je Chirofonetická asociace v ČR propojená s mezinárodními chirofonetickými asociacemi?**

informant A: V každé zemi, ve které sídlí větší množství chirofonetiků, existuje podobně jako v ČR sdružení, spolek či asociace. Každé dva roky se uskutečňuje světové setkání reprezentantů jednotlivých spolků a také škol z různých států.

Na těchto mezinárodních setkáních je snaha udržet chirofonetiku v jednotlivých zemích na podobné úrovni. Aby bylo její praktické provádění v souladu s ostatními. Dále jakým způsobem je možné vyučovat atd. Dalším úkolem mezinárodních setkání je řešení uznání chirofonetiky v rámci jednotlivých legislativ, těchto států.

autor práce : **Jako terapie, která vyšla z anthroposofického pojetí člověka, jste také v kontaktu s vedením Anthroposofické společnosti v Dornachu?**

informant A: Ano, Chirofonetika je součástí anthroposofické společnosti, je zahrnuta do léčebné sekce mezi fyzioterapeuty.

autor práce : **Nebylo by vhodnější zařazení mezi řečové terapie?**

informant A: Chirofonetika stále hledá své pravé místo. Toto umístění je způsobeno jednak personálním propojením a také jejím samotným vnímáním jako terapie pracující s tělem, masáží.

autor práce : **Jak je tedy Chirofonetika vnímána z pohledu legislativy v ČR?**

informant A: Chirofonetika je v procesu zápisu do registru norem. Jsou tvořeny normy ve kterých musí být jasně specifikované co je a co není chirofonetická metoda. Chirofonetika je tedy v procesu zápisu a schvalování, jako specifická metoda terapie.

autor práce : **Jak funguje Chirofonetika v jiných zemích, ve kterých má silnější zastoupení?**

informant A: Chirofonetika vznikla v Rakousku, ale nejsilnější zastoupení má Německo, kde je odhadem 70 registrovaných chirofonetiků. V Německu je chirofonetika legislativně uznaná metoda, jako léčitelská.

autor práce : **Jakým způsobem je v chirofonetice přihlédnuto k velkým specifickým světovým jazykům?**

informant A: Alfred Baur, hned na počátku správně pochopil že základem chirofonetiky je dvanáct "prahlásek", dvanáct konsonant a vokály. Jak pracoval v různých zemích tak se také pokoušel vyvinout tahy i pro další specifické hlásky v daných jazycích. Následně se však zjistilo, že tyto hlásky nemají takovou terapeutickou účinnost. Některé specifické hlásky stále ještě čekají na nalezení své působnosti.

autor práce : **Daří stále nacházet nové studenty, kteří jsou ochotní se vzdělávat v chirofonetice ?**

informant A: Letošní kurz je velice silný. Dříve v porevoluční euforii byly velké vlny, po nich následovaly skromné kurzy. Nyní zájem o chirofonetiku zase pozvolna narůstá.

autor práce : **Při mé návštěvě jsem byl svědkem pokračujícího kurzu, jakým způsobem je tedy studium členěno?**

informant A: Kurzy jsou základní, dvouleté, po kterých si studenti již mohou najít vlastního klienta se kterým pracují a mezi tím píšou svou závěrečnou práci. Tyto následující dva roky jsou prohlubující, kdy v závěru může student obhájit svou závěrečnou práci a následně je schopen praktikovat chirofonetiku samostatně.

autor práce : **Jaký počet klientů zvládne terapeut chirofonetikou ošetřovat ?**

informant A: Naplno vytížený terapeut by dovedl zvládnout pět klientů za den. Avšak skutečnost je odlišná. V ČR žádný člověk není terapeutem praktikujícím chirofonetiku na plný úvazek. V praxi mají chirofonetici jednoho až tři klienty. Tedy chirofonetika je jejich vedlejší pracovní náplň a k tomu mají své hlavní povolání

autor práce :**Jaký rozdíl je mezi dětským a dospělým klientem?**

informant A: Je to podobně jako u jiných terapií. U dětských klientů je nutná velká práce s rodiči, vzdělávání ve speciální pedagogice a předávání terapie. Přímá práce s dospělými se dá nazvat psychoterapií. Klient má potřebu povídat, což se musí využít a usměrnit.

autor práce : **Jaké je dlouhodobé trvání terapie? Kdy terapie končí?**

informant A: Chirofonetika je cyklickou terapií. Dbá se na to, aby terapie trvala šest týdnů a jeden týden byla pauza. Podobný cyklus je týdenní, je snaha praktikovat u klienta chirofonetiku šest dní v týdnu a sedmý den dávat pauzu.

V sedmém týdnu povětšinou dochází ke konzultaci a shrnutí celé terapie, k její úpravě a stanovení nových cílů. Poté může následovat nový cyklus.

V praxi u dospělých, kde je chirofonetika spíše formou psychoterapie, i u dětí s poruchou řeči je běžné praktikovat několik cyklů a po dosažení cíle terapii opustit.

Jiná je práce u lidí s těžkým druhem postižením, kde může být a je chirofonetika praktikovaná po celý život klienta.

autor práce : **Jaký rozdíl je v ošetřování mladších dětí, předškolních a školních, adolescentů?**

informant A: U malých dětí je často podporován vývoj konstituce a typická náprava řeči se týká předškoláků a dětí v prvních třídách ZŠ. U nápravy řeči se pracuje s harmonickými řadami, ve kterých se objevují hlásky dělající klientovi obtíže.

autor práce : **Při užívání chirofonetiky, jako terapie k nápravě řeči je tedy přihlíženo k věku dítěte?**

informant A: Ano, samozřejmě, věková hranice je při běžném stavu okolo dvanácti let klienta.

Typickou indikací pro chirofonetiku je vývojová dysfázie. Naučit děti, které mají problém mluvit, se skrže dotek radovat z vyřčeného slova.

autor práce : **Jak se daří chirofonetikům spolupracovat s dalšími odborníky, například logopedy při logopedické intervenci?**

informant A: Sám Alfred Baur byl původně logoped a také sám zdůrazňoval, že chirofonetika samotná není dostačující pro logopedii. On sám pracoval dětmi v mnohem širším měřítku. Psal každému dítěti jeho osobní báseň, která byla dítěti psaná na tělo. Dále přidával nutné činnosti hrubé a jemné motoriky.

Proto také naši studenti v rámci studia chirofonetiky musí pochopit, že eurytmie, pohybová cvičení a řečová cvičení, kresba jsou součástí logopedické intervence.

Samozřejmě nečekáme, že všichni studenti školy chirofonetiky se stanou logopedy. Spíše naopak chceme odborníkům, logopedům nabídnout chirofonetiku jako podpůrnou terapii do své profese.

Chirofonetikům kteří nejsou logopedy a odborníky chceme zase nabídnout metodu, kterou mohou využít ve své profesi a nabídnout ji dále rodičům.

Takže chirofonetiku lze skutečně vnímat jako pomocnou terapii pro jednotlivé obory ne jako samostatnou vědu a takto ji také vždy Alfred Baur prezentoval.

autor práce : **Setkali jste se s názory, že chirofonetika nepomáhá, není účinná?**

informant A: Jistě, spousta lidí nevnímá chirofonetiku jako přínosnou metodu a skeptici se najdou všude. Samozřejmě to se stává všude a nikdy nedošlo k žádné konfrontaci. My jako zástupci chirofonetiky se také nikde zbytečně neprosazujeme a nemáme v úmyslu nic propagovat. Co chirofonetice skutečně schází, jsou lidé kteří by jí chtěli vědecky uchopit, udělat studii a srovnávat účinky chirofonetiky.

Chirofonetika je zatím na úrovni kazuistik, ty máme velice dobře zpracované a daly by se využívat dále.

autor práce : **Spolupracuje chirofonetika s lidmi, kteří se již zabývají na vědecké úrovni vzdušnými formami hlásek?**

informant A: Ano, Serge Mantier, Johana Zinke, a další jsou lidé na které jsme napojení a pomáhají s osvětou v této věci. Jsou dokonce několik let zváni na světová setkání chirofonetiky a potvrzují slova jejího tvůrce. Vzdušné formy hlásek jsou dle slov Alfreda Baura umělecká díla, plastiky, vytvářené v neuvěřitelné rychlosti za sebou a tyto plastiky mají charakteristiky, které odpovídají daným hláskám. Největší obtíž je právě v kvalitativnosti této metody.

Stručný zápis rozhovoru s informantem A, březen 2019, Lázně Bělohrad

40 Příloha 3 - Dotazník pro terapeuty praktikující chirofonetiku

Dotazník pro chirofonetiky

Tento dotazník byl vypracován pro bakalářskou práci na téma: *Chirofonetika jako podpůrná terapie u osob s narušenou komunikační schopností*, kterou zpracovávám na Univerzitě Karlově, katedře Speciální pedagogiky.

Téma práce jsem si zvolil samostatně z důvodu mého velkého zájmu o chirofonetiku, jejího živého pojetí jazyka a využití sil hlásek v praxi. Jsem třídním učitelem na waldorfské škole a tak je mi toto téma již od mého studia waldorfského semináře velmi blízké.

Budu Vám nesmírně vděčný, pokud věnujete svůj čas vyplnění mého dotazníku. Snažil jsem se zvolit otázky, které mne osobně zajímají, a které mají smysl pro doplnění obrazu chirofonetika jako člověka mezi hláskou a klientem.

Čím Vás oslovila chirofonetika ?

Jakým způsobem jste se s chirofonetikou setkali?

Jak dlouhá je vaše chirofonetická praxe ?

Jsou vašimi klienty především osoby s poruchou řeči?

Jste aktivní také v jiné formě logopedické terapie, či v celkové logopedické intervenci?

Daří se Vám spolupracovat v rámci logopedické intervence s dalšími odborníky na nápravu řeči?

41 Příloha 4 - Autorský překlad cizojazyčné literatury k potřebám závěrečné práce

V práci se vyskytuje na mnoha místech citace z odborné literatury, která není v ČR běžně k dostání. Často se jedná o články z cizojazyčných knih, které doposud nebyly přeložené do českého jazyka. Z valné části je to literatura psaná v originále v německém jazyce, některé články také v anglickém jazyce. Z tohoto důvodu byl autor této práce nucen pro získání nutných informací pokusit se o vlastní překlad některých článků, aby tak mohl obohatit a místy i sjednotit text teoretické části své práce. Přeložené články z cizojazyčné odborné literatury nebyly pro účel práce použity celé. Avšak jejich překlad byl vždy prvním krokem k jejich použití. Jelikož tyto samostatné a neodborné překlady jsou doposud jedinými pokusy, autor je přikládá jako součást své práce k možnému prohlédnutí. Jedná se pouze o články, které mají přeložený celistvý text, či alespoň jeho většinu.

článek č. 1 :

Rainer Patzloff

Jeder Laut eine strömende Plastik. Luftlautformen und die Sprachnot unserer Zeit

(Každá hláska jako proudící plastika. Vzdušné formy hlásek a řečové potíže naší doby.)

Ztráta řeči

Všude tam, kde jsou pohromadě lidé, je řeč samozřejmým pojítkem mezi nimi. Slovy se jeden vyjadřuje, aby druhý porozuměl, dává najevo své pocity, myšlenky, vyslovuje svá přání, říká svůj souhlas nebo nesouhlas, hněv či radost, smutek či strach. Společný jazyk tvoří skupinovou identitu a pocit sociální sounáležitosti, tvoří základy myšlení, funguje jako zprostředkovatel vzdělání a vědění. Zdá se nepředstavitelné, že by se toto "pramédium" mohlo někdy vytratit.

Řeč je více než informace

Jazykověda si zvykla nevidět v lidském jazyce nic jiného než zprostředkovatele mezi odesilatelem a příjemcem. Toto chápání, které vzniklo již v 19. století má jednu důležitou konsekvenci : Pokud jde jenom o obsah, který má být zprostředkován (transportován), pak nemá toto vyslovené slovo žádný zvláštní význam, protože by tato informace mohla být zprostředkována taky jiným médiem jako je písmo, nákres, obrázek. Které médium se použije je pro informaci stejně tak lhostejné jako je pro člověka, který se veze s taxi jestli jede tou či onou značkou automobilu, ale v žádném případě není médium lhostejné pro dítě, které se musí do světa řeči teprve dopracovat.

Protože jenom skrze slovo, kterým se na dítě mluví může dosáhnout svého lidství a to v pravém slova smyslu. Přitom vůbec nejde v první řadě o přenos informací, ale o zcela jinou, mnohem důležitější činnost: Když se malé dítě rozhodne formulovat svou první větu musí ovládat a koordinovat perfektně přes sto různých svalů, které se podílejí na řečovém přednesu. A to je vysoce komplikovaný proces s jehož obtížností se nedá srovnat žádný jiný pohyb, kterému se člověk také učí. A tento proces je jen částí letitých bojů, se kterými se dítě snaží dosáhnout nadvlády nad svým tělem. S neuvěřitelnou energií trénuje od prvního dne života nejrůznější pohybové funkce svého těla a jejich souhru, začínaje od očí a rukou, přes vzpřímení, stání, chůzi až k jemné motorice rukou a prstů. Z těchto všech činností pohybu, na kterých pracuje celá pohybová svalová soustava vyvstane artikulace zvuků jako zralé ovoce.

Řeč je umění pohybu

Stejně jako skutečnost koncertu nemůže být pochopena analýzou zvukových frekvencí, pojem mluveného slova se tak málo vyčerpává při generování zvukové vlny a přenosu informací. Za mluveným zvukem nestojí jenom pohybující se hlasivky, ale pohybový umělec, který s největší námahou naladil svůj instrument, kdy se zdá, že je bez námahy schopný vyloudit dechem nezpočetné zvuky a nuance řeči.

Kdybychom mohli nevědomky pozorovat tuto činnost, zpozorovali bychom, že vytváří plastické formy stejně tak jako obrazorytec, který opracovává dřevo nebo kámen, jenom s tím rozdílem, že se tady jedná o měkkou pohyblivou svalovinu, ze které se formy vytvářejí pořád znovu. K tomu, abychom artikulovali zvuky, nestačí totiž jen posílat vzduch skrze hrtan a vypouštět ho z úst, musí běžet skrz dýchací cesty, hrdlo a ústa skrze reliéfní duté místo něco jako břeh jehož vzhled se rychle mění díky svalům hltanu, patru, hlasivkám, jazyku, čelistem a rtům, podle toho jaký tón má vzniknout. Z vnitřního svalového reliéfu vznikají vnější plastické formy vzduchu.

V roce 1924 na ně poukázal jako první Rudolf Steiner jako na formy, které vznikají před ústy, které vyslovují hlásky. Učitelka z Drážďan Johanna F. Zinke se toho chopila a ve svých desetiletých studiích dokázala, že opravdu každý zvuk před ústy člověka dává vzniknout charakteristické formě, která se vrací. Aby forma šla vidět a dala se fotograficky zachytit, zkoušela pokusy s přirozeným kondenzačním jevem studeného vzduchu, později s cigaretovým kouřem, který se inhaloval před mluvením. Následovaly zkoušky s Toeplerovým přístrojem a interferometrem. Celý obraz tohoto dění se otevřel až když se tyto vzduchové formy nafilmovaly pomocí vysokorychlostní kamery. Tady se dalo pozorovat, jak se během zlomku sekundy tvoří každá forma, pak nastane její vrcholový, nejspecifičtější bod a zase mizí, v rozdílném tempu a s nezaměnitelnými gesty. Každá hláska se ukazuje jako proudící plastika.

Slyšící tancuje s hláskami

Řeč je na prvním místě pohybový proces, který dává vzniknout formám. Částečně vznášející se dynamické siluety jsou tvořeny potom, co k nim patřící vlnění již dávno odeznělo. Současně ale provádí celé tělo řečníka při každém zvuku určité, pouhým okem neviditelné, pohyby. Byly objeveny teprve mladou vědou, která se nazývá "Kinesika", když se filmovali lidi při mluvení vysokorychlostní kamerou a na každém obrázku byla provedena mikroanalýza. Ukázalo se, že se tyto jemné pohyby spouštějí synchronně s mluvením a postihují celkovou svalovou soustavu těla od hlavy až k nohám.

Kinesika musela s velkým překvapením zjistit, že druhá strana odpovídá na tuto přijatou řeč těmi samými jemnými pohyby, které řečník dělá podvědomě zase od hlavy k patě s minimální ztrátou 40-50 milisekund, takže se dá vyloučit vědomá reakce. Objevitel Condon popisuje tuto synchronizaci sluchových a mluvicích pohybů slovy: "Obrazně viděno, je to jako kdyby celé tělo naslouchajícího dělalo precizní a plynulý taneční doprovod k mluvené řeči.

I když fyzicky nemůže být sestaveno spojení mezi oběma činnostmi je to přeci tak jako kdyby se řečník a naslouchající pohybovali ve společném médiu rytmických pohybů. A toto zjištění platí, jak poukázali opakující se zkoušky, pouze pro řeč ne pro zvuky nebo spolu nesouvisející vokály. A může to být při jakékoliv řeči: dva dny starý kojenec v USA, tak zjistil Condon, reaguje na čínský jazyk stejně tak dobře jako na americký s přesně odpovídajícími mikropohyby.

Z toho lze odvodit: Slyšený jazyk uchopí nejprve podvědomé pohyby člověka. Tak jako tanečník, se vloží celým tělem do tohoto proudícího plastického dění řeči a to přímo bez toho, aby vědomě registroval, prožil, nebo zpracoval vlnění. Při 0,04sekund nezbyvá žádný čas na vědomou reflexi a už vůbec ne na duševní prožitek.

Řeč proznívá celého člověka

Tu se nacházíme v nejhlubší, nejelementárnější vrstvě řeči, tam, kde je čistým pohybem. Z pohybu přichází všecko, co řeč tvoří. V souladu se svojí podstatou nemůže nic jiného, než rozpouštět všecko pevné a ztuhnuté – „roh“ nebo „hranu“ – do plynulého procesu svalových pohybů a vzdušných hláskových forem, který postupuje stále dále od H k R, k A, k N a k A, stále se proměňujíc. Tento proces pohybu vstupuje také do svalů a údů posluchače a uchopuje ho stejným způsobem. Doslova řečeno: poslouchá celý člověk. I náš hrtan hovoří a zpívá bez přestání spolu s tím, co slyšíme druhého hovořit a nebo zpívat.

To je ale jen první krok v procesu naslouchání. V dalším kroku postupuje pohyb z čistě svalové pohybové činnosti do rytmického systému srdce a plic. Jak může každý řečník pozorovat na svých posluchačích, způsobuje tam napětí a uvolnění, zrychlení a zpomalení přirozených rytmů a tyto jemné odchylky uchopuje potom duše a živě je pociťujeme.

Tělesný pohyb se přeměňuje na duševní pohyb, vystupujeme z oblasti nevědomí, které je podobné hlubokému spánku, do oblasti snově-polovědomých pocitů.

Až ve třetím kroku dosahuje pohyb nervově-smyslového pólu hlavy, kde se opět přemění, tentokrát na duchovní pohyb, který vstupuje do bdělého vědomí jako pojem a nebo představa. V této pojmové sféře se jeví „hrana“ jako něco pevného, ztuhlého, zatímco v procesu tělesného utváření hlásek byla ještě čistým pohybem a na duševní úrovni byla pohyblivým prožíváním. Řeč tedy proniká celého člověka, a to zdola až nahoru, ne naopak.

Osvojování si řeči a výstavba mozku

Tyto stupně – zdola nahoru – ve kterých se odehrává naslouchání, zároveň vyznačují cestu, kterou prochází dítě ve velkém, když vrůstá do řeči. Ani tu nemůžeme hledat výchozí bod v chladně registrující hlavě, ale v úplně nevědomém, oddanosti plném pohybu těla. Tento se ale odehrává simultánně s řečovými pohyby hovořícího – budeme tedy muset korigovat běžnou představu o dětském napodobování. Dalo by se říci, že nejde o „napodobování“ ale o „spolu-zpodobňování“ (*Nach-ahmung/Mit-ahmung*). Výše uvedený příklad amerického novorozence, jehož tělesné pohyby souzní s hláskami čínské řeči stejně jako s hláskami angličtiny ukazuje, jak se tento děj ve skutečnosti odehrává: dítě nezůstává nehybně a nenaslouchá přicházejícím hláskám, aby se mohlo následně snažit je prostřednictvím vlastních pohybů napodobit. Od prvního okamžiku – nevědomě – s celou svojí tělesností staví do pohybového dění hlásek, „spolutančí“ řečový proud dospělých, s plnou precizností a podle zákonitostí, bez toho, aby přimíchávalo něco vlastního. Condon to shrnul v titulu svojí práce jako: „Neonate Movements is Synchronized with Adult Speech“ (*Pohyb novorozence je synchronní s řečí dospělého*). Nemá to ještě nic společného s cítěním, a nebo s myšlením, je to čistá činnost formující pohyb. A z tohoto pohybu formuje dítě svojí řeč.

Zároveň ale zůstává v tomto procesu hluboké mystérium, kterého bychom si měli být více a více vědomi pokud chceme správným způsobem podporovat řečový vývoj dítěte. Tím, že se dítě učí formy hlásek, pracuje zároveň na formování vlastního mozku, který tím získává svojí první definitivní zralost. Tu se kladou základy pozdější inteligence – a dospělý má na

tom rozhodující podíl: pokud o tom víme a nebo ne, působíme prostřednictvím hovořeného slova na tělesnost dítěte a tím ovlivňujeme i možnosti duševního a duchovního rozvoje, které bude mít v dalším příběhu života. Kdo si je vědomí této obrovské zodpovědnosti, když hovoří s dítětem?

(článek není přeložen až do konce)

článek č.2 :

W.S. Condon & L.W. Sander

43 Neonate Movement Is Synchronized with Adult Speech: Interactional Participation and Language Acquisition

(Novorozenecké pohyby jsou synchronizovány s dospělým projevem: Interakční účast a jazykové znalosti: bibliografické úryvky)

Science 11 Jan 1974:

Vol. 183, Issue 4120, pp. 99-101

DOI: 10.1126/science.183.4120.99

Již v první den života se lidský novorozenec pohybuje v přesných a trvalých segmentech pohybu, které jsou synchronní s artikulovanou strukturou dospělé řeči. Tato pozorování naznačují pohled na vývoj dítěte jako účastníka na počátku ve více formách interakční organizace spíše než jako na izolovanou osobu. Naproti tomu mikroanalýza patologického chování - např. u subjektů s afinním, autistickým a schizofrenním stavem - odhaluje výrazné asynchronie.

Zpožděná sluchová zpětná vazba také značně narušuje tuto sebevědomost. Například, když dospělý vyslovuje KK "come", který trvá 0.07 sekunda, hlava dítěte se pohybuje doprava velmi mírně (Rvs), levý loket se prodlužuje mírně (Es), pravé rameno se otáčí ven mírně (ROs pravá kyčle se otáčí ven rychle (ROf), levý bok se mírně rozšiřuje (Es) a palec na levé noze (AD). Tyto části těla udržují tyto směry a rychlosti pohybu společně pro tento interval 0,07 sekundy. Tyto formy tvoří "jednotku" složenou z trvalého vztahu těchto pohybů těla.

Dvoudenní dítě zobrazilo segmenty pohybu synchronní s projevem dospělého během celé 89-slovní sekvence. Jinými slovy, jedná se o trvalý a přesný výskyt. Další dva dny staré dítě udrželo podobně synchronní pohyb v celé sérii 125 slov zaznamenané ženské řeči. Tato studie odhaluje komplexní interakční systém, ve kterém je uspořádání motorického chování novorozence unášeno a synchronizováno s organizovaným řečovým chováním dospělých v jeho prostředí. Pokud se dítě od počátku pohybuje v přesném, sdíleném rytmu s uspořádáním struktury řeči své kultury, pak se vývojově podílí na komplexních, sociobiologických procesech strhávání v milionech opakování jazykových forem dlouho předtím, než je později použije v mluvení. a komunikaci. V době, kdy začne mluvit může si již v sobě stanovit formu a strukturu jazykového systému své kultury. To by

zahrnovalo mnohost vzájemně propojených aspektů: rytmické a syntaktické "hierarchie", suprasegmentální rysy a paralingvistické nuance, nemluvě o tělových pohybových stylech a rytmech. To může poskytnout empirický základ pro nový přístup k získávání jazyků.

článek č. 3 :

Dieter Schulz

Was bedeutet "Lautwirksamkeit" ?

(Co znamená "působení hlásek"?)

Dieter Schulz, Chirophonetik - Therapie durch Sprache und Berührung

Přímé emocionální spojení se zvuky lze nalézt v tzv. citoslovcích. Tyto vyjadřují pocity, komentáře nebo zvolání prostřednictvím kombinace zvuků, které neodpovídají slovům. Patří mezi ně "psst", což zdůrazňuje požadavek ticha. "Fuj" je typickým citoslovcem odporu, "nonono" se blíží k napomenutí nebo dotazování, "mmmh" říkáme, když chutná a "wow" vyjadřuje překvapení. V této souvislosti se hlásky chovají jako emocionálně výrazové prostředky, které nevyžadují žádnou další interpretaci.

Přiznat řeči léčivý účinek, je pak snadné, pokud se zamyslíme nad řečovou psychoterapií. Viktor Frankl nazýval psychoterapeutickou metodu, kterou vyvinul jako "Logoterapii", tedy "terapii slovem".

Nicméně už není srozumitelné, proč jednotlivé zvuky nesou skryté nebo duchovní síly, zejména v léčebném smyslu, a odkud tyto síly pocházejí. Náš vztah k řeči v každodenním životě je abstraktní a intelektuálně konkrétní, protože řeč je v podstatě používána jako nosič informací. Tak tomu ale vždy nebylo.

Beziehungen zwischen dem Sprach- und Gesamtorganismus

(Vztah mezi jazykovým a celkovým organismem)

Rudolf Steiner poukázal, že člověka je možno vnímat jako bytost s trojčlennou strukturou. Toto trojnásobné uspořádání se skládá především z *nervově-smyslového systému*, který se může stát základem pro myšlení. Jeho centrum sídlí v hlavě.

Rytmický systém je druhým a nachází se uprostřed člověka, kde probíhají rytmické procesy srdce a dýchání. Tento střed je domovem emocionálního života. Rychlejší puls, hlubší dýchání jsou náznaky emočních zážitků.

Metabolickým systémem je Steinerem rozuměn systém látkové výměny společně se systémem končetin jako třetí jednotka, mluví o vůli založené na systému metabolicko-motorickém.

Tento trojčlenný princip můžeme najít v transformované formě znovu v lidské podobě. Takže na hlavě oblast dýchání, nosu představuje střední, rytmickou část a pohyblivá čelist souvisí se systémem zažívání a končetin. Tímto způsobem je možné, mimo jiné vidět také ucho, ruce i nohy. To umožňuje přesunout chirofonetické formy přesně na příslušná místa rukou a nohou. Prsty na nohou a rukou mohou být přiřazeny k nervově-smyslovému pólu. Prostřední část rukou a nohou odpovídá rytmickému systému a oblast kloubů, nebo dlaně je spojena s metabolicko-motorickým systémem. Je zajímavé, že reflexní masáže při zařazování orgánů do zón rukou a nohou jsou založeny na stejném principu. V našem kontextu je důležité si uvědomit, že ústní dutina v malém měřítku také zahrnuje to, co celý organismus jako celek rozlišuje princip trojčlennosti.

Hlásky, které jsou artikulovány v oblasti měkkého patra, se mohou nazývat volními hláskami. Tyto zahrnují G, K, Ch, J a NG. Měkké patro představuje, reprezentuje, břicho, tedy metabolickou oblast a tudíž pól vůle člověka. Patrové neboli volní hlásky se musí skutečně mluvit se značnou silou a účastí vůle. Lidé, kteří jsou vyčerpaní nebo vážně nemocní, artikulují patrové hlásky slabě, protože už nemohou shromáždit vůli a energii, aby tyto hlásky artikulovali.

Retní hlásky obsahují kvalitu pocitu. Alfred Baur spojuje rty s oblastí prsů, tj. se středním, rytmickým systémem: „Dítě se cítí hladové a žízňivé, jakmile z jeho organizace vzejde nepohodlí. Ale ještě není žádná připomínka, která by dítěti řekla, že je opět uvolněno od nepohodlí. Takže musí cítit hlad a žízeň úplně elementárně, jako život ohrožující. Podnět, kterým samo sebe udrží probuzené, následuje touha, jako vrozená reflexe, po bradavce matky z níž pramení život. Tak patří rty kojence s prsy matky dohromady, jako bezpodmínečný doplněk." (a.a.O., Seite 69)

Spojení mezi rty a emocionálním životem je jasné, když člověk vidí rty jako součást lidské fyziognomie a výrazů obličeje. Duševní zážitky jsou takříkajíc "komentovány" rty.

Konečně, takzvané zubní hlásky představují myšlení člověka. V anthroposofické nauce o člověku je popisována síla neboli energetický systém nazývaný životní nebo éterické tělo. Tyto životně důležité síly budují lidské tělo, dávají mu svůj tvar a v prvních letech života proměňují dědičné tělo, které rodiče poskytují do individuálního těla. Tak dochází u dítěte k vyjádření jeho jedinečné

individuality.

Výměna zubů dítěte poukazuje na to, že formující a tvůrčí síly, které doposud působily v těle, jsou nyní volné pro myšlení. To znamená, že se dítě připravilo na školu. Není to tak dávno, kdy klíčovou otázkou při zápisu do školy bylo, zda se dítěti započala výměna zubů. Pokud ano, bylo to považováno za nezaměnitelný znak školní připravenosti.

Zuby proto nejsou pouze pro drcení potravin, ale tvoří nedílnou součást artikulačních orgánů. Zvuky vytvořené pomocí zubů naznačují kvalitu myšlení.

"Tuhnutím se zuby stávají téměř krystalické. Vypadají jako blikotající perly. A přesto jsou živými členy těla, jen skrývají svůj život a své vnímání ve svém jádru. Ve funkci rozmělnění jídla, jsou podobné činnosti hlavy, protože intelekt v duchu nefunguje jinak. On také rozmělnuje a rozčleňuje. Musí rozpustit vše, co bere ve světovém obsahu, aby se myšlením dostal k rozumnému pořadí věcí. Analytické myšlení chápe a rozebírá rozmanité jevy světa a nakonec je spojuje do uspořádaného celku." (a.a.O.,Seite 73,74)

Rudolf Steiner poukazuje na to, že přes D a T člověk jazykově vyjadřuje „rozhodně myslitelné, "... pak ještě vidíme tento zvláštní úkol zubů na zvucích zubů". (Rudolf Steiner, GA 307, Seite 76ff, Dornach, Schweiz, 1973, zitiert nach Agathe Lorenz-Poschmann, "Die Sprachwerkzeuge und ihre Laute", 1983, Seite 88)

Pochopení spojení mezi trojčlenností člověka a trojčlenností ústní dutiny nyní umožňuje závěr od úst k celkovému tvaru.

Patrové hlásky mají svůj protějšek v oblasti břicha, to je v oblasti metabolicko-volní. Tím mohou být přenášeny tvary proudění vzduchu.

Vzdušné formy hlásek, které patří ke střednímu člověku a mají tedy citový charakter, mohou být chápány jako korespondence ke střední ploše celého organismu, tj. na hrudní koš až podpaží.

Nakonec se zjistilo, že zubní hlásky sídlí o něco výše, v oblasti lopatek. Samotná hlava není obvykle zahrnuta při chiroforetickém ošetření. Dotyky v oblasti hlavy mnoho lidí dobře netoleruje.

Kromě této základní myšlenky o korespondenci lidské postavy a úst je třeba předložit další aspekt Alfreda Baura, který může rozšířit chápání chirophonetiky. Ten se odkazuje na spojení mezi jazykem, ústředním orgánem artikulace a srdcem.

článek č. 4 :

Armin J. Husemann

Der Leib der Sprache

(Tělo řeči)

Johanna F. Zinke, Luftlautformen sichtbar gemacht

Řeč žije ve vzduchu, který hrtan přeměňuje na zvuk modifikovaným výdechem. To, co hra svalů hrtanu, hrdla, jazyka, rtů, na tvrdém patře a na zubech produkuje, se zrcadlí v uchu mluvčího, vnitřním zvukovým vedením o něco později než je slyšeno slovo řečníka.

Hrtan a ucho jako generátor zvuku a zvukový přijímač jsou pilíři brány, která se otevírá živému světu jazyka, jímž jsou chápány hláskové formy Johanny Zinke. Protože mezi fyzickým zvukovým jevem a emocionálně intelektuálním významem slov je skrytý "jazyk jako fenomén života". Rudolf Steiner chce upozornit na životní procesy ve formách hlásek řeči, tím že naznačuje, že je možné experimentálně vizualizovat formy vzduchu, které vznikají při mluvení před ústy.

V tomto příspěvku se tento přístup bude řídit Goetheho komparativním mottem, jehož další vývoj se rozvinul v práci Rudolfa Steinera. Porovná jevy a ptá se: jak se vyvinuly? Přijde tedy na živé procesy jako takové v živých obrazcích: "Je nezbytné, aby to organické umožnilo, aby jeden koncept rostl z druhého tak, že v progresivní, živé transformaci konceptu se objevují obrazy toho, co se v přírodě zjevuje jako stvořená bytost." Tyto obrazy jsou most mezi viditelným světem duševních nálad a duchovním obsahem mluveného slova. Takto se může otevřít pochopení pro vnitřní skryté životní pohyby jazyka, které jsou plasticky zobrazeny ve vnějším fyzickém prostředí vzduchu.

Uši a hrtan - příběh (historie) vývoje

Pro člověka, který je plně oddán poslechu, často vidíme, že jeho ústa jsou mírně otevřená. Kloub dolní čelisti se posunul dopředu, o čemž se můžeme snadno přesvědčit, když vložíme malíček do sluchového kanálu a otevřeme ústa. Vidíme, že ušní kanál se mírně rozšiřuje. Pokud vezmeme v úvahu rozměry nejjemnějších pohybů, ke kterým dochází ve vnitřním uchu - vychýlení sluchových chloupků v Cortiho orgánu sluchového hlemýždě je v rozmezí 0,3 až 5nm (1nm = 0,000001mm), pak se zdá být zřejmé, že toto nenápadné rozšíření sluchového kanálu během poslechu může zvýšit výkon sluchu. (Otevírání ústí také může poskytnout lepší vedení zvuku.) Takže uši rozšiřujeme skrze ústa. Čelistní kloub se stává "sluchovým kloubem". Tato funkční změna čelistního kloubu při

odposlechu naznačuje vývoj sluchových kůstek.

Spojení mezi oběma sluchovými kůstkami kladívkem a kovádkou se vyvíjí evolučně z čelistního kloubu obojživelníků a plazů. Čelistní kloub, který kombinuje metabolickou aktivitu a fonaci, se tak přesouvá do smyslové organizace ucha.

Gisbert Husemann zdůraznil, že princip pohybu končetin - radiální úhlová odchylka kolem středu pohybu v kloubu - je mikroskopicky snížená smyslová aktivita sluchových buněk znovu se objevující. Jejím funkčním principem je srst, která vyčnívá do nosiče zvuku a je odkloněna akustickým tlakem. V Cortiho orgánu vnitřního ucha, kde se sluchové chloupky pohybují vlnou tekutiny vnitřního ucha, se tento princip zvětšuje na nejvyšší účinnost. Zjistili jsme ji však již ve vůbec prvních uších, která se objevují u obratlovců, stejně jako dříve: v statických (rovnovážných) orgánech všech bezušních zvířat, jako u koryšů a medúz. A konečně, i sensila hmyzu pracují na stejném principu. Jedná se o chloupky, které prostě vyčnívají do okolního vzduchu a zde kromě vzdušné rychlosti (správný smysl pohybu při létání, rychlosti větru a směru větru) také vnímají zvukové frekvence stejného druhu. Zde ještě není otázka *vnitřní hlasové formace* ve smyslu hrtanu. Fyzického principu nejstaršího, snad nejstaršího smyslového principu evoluce zvířat obecně.

Tento časový vztah mezi vývojem ucha a vývojem hrtanu, jejich heterochronií se opakuje také v individuálním vývoji člověka. Nenarozené dítě reaguje na hudbu, zatímco jeho hrtan je stále nečinný. *Při narození jsou vnitřní a střední ucho pravděpodobně jedinými orgány, které u lidí již dorostly, to znamená, že mají stejnou velikost jako u dospělých.* Hlemýžď ve vnitřním uchu dokonce dosáhl ve čtvrtém embryonálním měsíci konečné délky tři centimetrů!

Pouze vnější část ucha stále roste i po narození. Hrtan, na druhou stranu, musí nejprve najít místo svého působení. Během dětství migruje z úrovně vnitřní nosní dírky do oblasti pátého krčního obratle, kam dorazí v době puberty a zde žije. Mnoho vnitřních orgánů, které sestupují z polohy blízko hlavy, to však všechny dělají před narozením. Hrtan jako "opozdilec" to dělá jen po narození až do puberty. Rozvíjí se v hlasivkách, které se u chlapců zdvojnásobily, a proto zvuk klesá o jednu oktávu dolů (u dívek je hlas o malou nebo větší tercii vyšší).

Postupná osifikace původně chrupavčité kostry hrtanu trvá po celý život. U starších mužů je hrtan 100% osifikovaný. Kostra temporální kosti, jako pouzdra ucha je křehká a málo prokrvená, takže v průběhu života poměrně často - jedinečně v celé lidské kostře - dochází ke vzniku jemných

vláskových trhlin ve smyslu spontánně vznikajících mikrofraktur. Nedostatek regenerační síly v této oblasti organismu způsobuje že se tyto zlomeniny nehojí po celý život. Ucho před námi stojí jako rychle dokončený, nejvíce diferencovaný smyslový orgán, který má za sebou velmi dlouhou historii vývoje a je v procesu rozpadu, jak se říká, zaživa. Rozumíme tomu plně vědecky, když Rudolf Steiner říká o uchu, že dosáhlo konce svých možností vývoje.

Na druhou stranu hrtan lidí má částečně evolučně zcela nové svalstvo, které se ještě u našich zvířecích předků nenachází. Je to svalstvo, které je umístěno bezprostředně nad hlasivkami v slizních záhybech laryngeálního vstupu. Tam rozlišuje krční trubici hrtanu diferencovanými dilatacemi nebo zúženími, čímž tvaruje zvuk na samohlásky ve spojení s dalšími plastickými pohyby hltanu a ústní dutiny, které byly dávno prozkoumány a prezentovány anatomickou lingvistikou.

Anatom Herman Braus poukázal na to, že tyto nejjemnější "maličké svaly laryngeálního vstupu" - jak se vyjadřuje - byly individuálně vytvořené velmi odlišné. Ano, předpokládá se, že toto lidské specifické svalstvo laryngeálního vstupu se vytvoří po narození, pouze s nabitím jazykových schopností. "Toto nové svalstvo, které je jedinečné pro člověka, má všechny vlastnosti progresivního vývoje, jmenovitě mnoho variant počtu, polohy, velikosti atd." Ačkoli se dosud bohužel nepodařilo, toto prohlášení Brausa, ke kterému se Gisbert Husemann často odvolával, v novější literatuře je přinejmenším pozoruhodné, že Voss odkazoval na embryonální strukturu svalové síly hlasivky. Tak vědecky potvrdil duchovnědný výsledek bádání Rudolfa Steinera, že hrtan je orgán, který je jen na počátku svého vývoje - zatímco ucho je orgán, který dosáhl konce svého vývoje. Jaký budoucí vývojový potenciál v hrtanu leží, a kterak by měl být v budoucnu dále rozvíjen? Právě tato otázka má co do činění s tajemstvím vzdušných forem hlásek na jedné straně a eurytmií na straně druhé. Ale především je třeba uvažovat o uchu a hrtanu v jejich interakci v dýchání.

Hláskové formy jazyka v krvi

Vzduch při vdechování se vzpřímeným tělem zaujímá cestu shora dolů. Dodáváním kyslíku dochází ke zlepšení výživy. Hrubší výživa se činní stejným způsobem z úst přes žaludek a střeva, shora dolů. Stejného směru se ujímá růst a vývoj tvaru těla : vývoj hlavy se vrhá dopředu, pak následuje

růst trupu a nakonec končetin. Růst a výživa způsobují, že se tělo stane těžkým. Vdechnutí směrem shora dolů se stává obrazem inkarnačního pohybu: Život po narození začíná pohybem vdechnutí (inhalací).

Pokud se dítě naučí chodit vzpřímeně, učí se díky tomu mluvit. Nakonec začíná chápat, co říká a učí se přemýšlet, dokonce i bez mluvení. Probuzení duše v těle tak prochází cestou od nohou přes dýchání ve slově k formování myšlenek v hlavě - od spodu k vrcholu. Tato cesta výdechu je pokračováním žilní krevní dráhy, která proudí od nohou k srdci ode dna nahoru a pokračuje jako způsob, jak vystupovat z kyseliny uhličité a vody přímo do výdechového vzduchu do hrtanu. Zde je tento vzduch tvarován do zvuku a jazyka. Venózní tok krve, vydechaný vzduch a tvořivé slovo jsou tři životní procesy stavby jazyka.

80% objemu krve proudí v žilách, 20% v tepnách. Zatímco arteriální krevní oběh je srdcem rytmizován, v žilní krvi tento puls chybí. Ta je ve svém toku zcela závislá na dýchání. Pokud člověk zadržuje dech hněvem, "naběhne mu žíla" (žíly na čele a kůže na spáncích), protože žilní krev je přerušena zastavením dýchání. Hlásky řeči jsou různě diferencované přetížením dýchání, což je zvláště patrné v případě výbušných hlásek. Výbušné, ale i další souhlásky a dokonce i samohlásky, blokují žilní krevní oběh, čímž se vytvořil žilní proud. S Dopplerovým ultrazvukovým vyšetřením velkých žil na nohou lze tak v barevném rozlišení vidět, jak každá hláska specificky tvaruje žilní krevní oběh. Za obrázky zde poprvé publikované (obrázky 3-9) jsem v vděčen spolupráci s Dr. Ing. Matthiasem Weidenmannem z Filderklinik. Přednášející byl autor. Serge Maintier byl jako vývojový pracovník zapojen do vývoje postupu. Současný výzkum ukazuje, že tyto snímky jsou dostatečně reprodukovatelné. Jsou zde míněny ve smyslu předběžné komunikace.

Zjistili jsme, že se zrcadlí dovnitř, doplňující jev k vzdušným formám jazyka: *fonetické formy jazyka v krvi*. Budoucí výzkum může prokázat, že a jakým způsobem řeč člověka ovlivňuje jemnější cirkulaci tekutiny přes žilní krev a tím i metabolismus orgánů, zejména jater. Jakékoli přetížení žilní drenáže z orgánové tkáně znamená ano, například - abychom zmínili jen nejznámější skutečnost - oxid uhličitý, který má být odstraněn, zůstává v tkáni déle, takže krátká stagnace je spojena s velmi jemným okyselením metabolismu. Rudolf Steiner přisuzoval jazykovému vzdělání silný dopad na morální vývoj. Jsme si toho vědomi. To chápeme tak. Protože metabolický proces je, pokud jde o dýchání, vědomý jako pohon vůle. *Tak Já zachycuje metabolické procesy krve slovem*. Jednou v první Waldorfské škole, kdy byly na záchodě napsané nemravnosti

teenagery, Rudolf Steiner poznamenal: V této třídě nebyla jazyková výuka dostatečná - Já v těchto studentech nebylo dostatečně zakotveno v krvi.

Slovo a zvířecí čenich

Nejenže se slyšitelná řeč odvíjí od zdola nahoru. Dokonce i viditelný jazyk se stává svobodou jako *gesto* skrze pravost v paži a rukou. Konečně ve svalech tváře a očí máme řečové pohyby výrazů obličeje - *mimiky*. Svaly malují, osvobozené od těžkosti, ve světle obrazů na obličeji. Mluví o vokalizacích, dělají také duševní prohlášení: pochybnost, otázka, souhlas, mrkání. Rudolf Steiner hovoří o "Bildnatur des Menschen - obraz člověka přírody", který se stále častěji zvyšuje od dna k vrcholu těla.

Ale kde se niternost stává obrazem vnějšího světa, hlavně člověk se stává vnitřním vědomím světa jako obraz obrazu. Pro svět imaginárním obrazem, ale vědomím. Pro vnější i vnitřní podstatu hlavy se stává: Já obrazem světa, svět se stává obrazem Já. Řeč vysílá zvukové obrazy v této duševně-duchovní oblasti navenek. Zde se obrazové síly, které se ponořují do metabolismu nižšího člověka, rozpouštějí ven, stávají se svobodnými a objevují se tak ve vědomí. Vidíme na cestě ze zdola nahoru cestu, jak se dozvědět o žilních cestách umírání. Posledním dechem života je výdech.

Vzhledem k tomu, že hrtan je integrován do cesty výdechu, vzniká otázka, zda jeho polární protějšek, ucho, má něco společného s nádechem. Při vdechnutí vzduch pokračuje chemicky do tekutiny v krvi (příjem kyslíku). Při poslechu řeči, sluchové kůstky zprostředkují vlnění do vnitřního ucha. Poslech se tedy dá považovat za metamorfovaný nádech. Vezmeme-li blízkost středního ucha k metabolické funkci žvýkání (viz výše) a pamatujme, že každé polknuté sousto ve středním uchu, protéká trubicovými kanály, je jasný fakt: Ucho stojí na straně nádechu a inkarnace. Inkarnace znamená: Produševnělý duch se plasticky vnáší do prostoru.

"Vnášení do prostoru" je osud zvuků v uchu. V tom jsou tóny na spirále vnitřního ucha individuálně vnášeny do prostoru: každá vlasová buňka na spirále odpovídá přesně definované tónové výšce. Z nejvyšších tónů na oválném okně až ke špičce hlemýždě nalezneme v uchu prostorovou fixaci časového systému "hudby".

V hrtanu, na druhé straně, hřiště nežije v prostorové fixaci, ale v různých pohybech, které mění stav napětí hlasivek. (Naklápěcí pohyb štítné žlázy zde sehrává hlavní úlohu.)

Jazyk, patra, zuby, rty jsou zpočátku orgány příjmu potravy a slouží tedy inkarnaci. Pouze lidé používají tyto orgány k tomu, aby vytvořili, v opačném směru exkarnace, hlásky řeči. Vydechaný vzduch nese konečné produkty metabolismu: oxid uhličitý a vodu; nemluvný, tichý výdech je jakýmsi "vzdušným pohřbíváním", které neustále ve stavu zrodu vytváří mrtvá těla našich těl.

Síla jeho "já-jsem", které povznáší člověka, odhaluje jeho podstatu ve skutečnosti, že tvoří novou formu ze smrti těla: slovo, které nese duchovní život. Může se nazývat vzkříšená forma rozkládajícího se těla. Síla Já vytrhává tělo z těžkosti a mění mluvení kostru člověka; protože pouze u lidí je růst přední čelisti vynechán k nosu. Čelisti přestanou růst ve směru zvířecího čenichu, jakmile se dítě naučí hláskovému repertoáru svého mateřského jazyka. Podstata Já, lidské bytosti se nejen angažuje v krvi skrze jeho slovo, ale tvoří mineralizovanou kostru, neboť evolučně zvnitřňuje (die Knaubewegung) na sluchové hnutí.

(článek je přeložen pouze z poloviny)